

ITÄ-SUOMEN
YLIOPISTO

*University of Eastern Finland
Luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekunta
Faculty of Science and Forestry*

METSÄTALOUSPALVELUIDEN HANKINTA SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISISSA
SEURAKUNNISSA JA SEURAKUNTA-YHTYMISSÄ

Hannu Laukkanen

METSÄTIETEIDEN PRO GRADU, METSÄEKONOMIAN JA -POLITIIKAN
ERIKOISTUMISALA

JOENSUU 2011

Laukkanen, Hannu. 2011. Metsätalospalveluiden hankinta Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä. Itä-Suomen yliopisto, luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekunta, metsätieteiden osasto, pro gradu -tutkielma. 42 s.+ 3 liitettä.

TIIVISTELMÄ

Evankelis-luterilaiset seurakunnat ja seurakuntayhtymät (jatkossa seurakuntataloudet) omistavat Suomessa metsätalousmaata n. 168 000 hehtaaria. Osuus on maamme 23 miljoonasta metsähehtaarista n. 0,7 prosenttia. Joillekin seurakuntatalouksille metsät ovat merkittävä tulonlähde. Koska seurakuntataloudet ovat julkisyhteisöjä, niiden pitää kilpailuttaa metsätalospalvelujen hankinnat kilpailulainsäädännön mukaisesti. Lainsäädännön tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, turvata yritysten ja muiden tahojen tasapuolinen kohtelu kilpailutus-tilanteessa ja edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä.

Tutkimuksessa selvitettiin seurakuntatalouksien toimintatapoja metsätalospalveluiden hankinnoissa, miten ne järjestivät kilpailuttamisen, mitä asioita sopimukseen liittyi ja miten laadunäkökulma oli sisällytetty toimeksiannon kilpailuttamiseen. Tutkimus toteutettiin web-kyselytutkimuksena. Vastausprosentiksi saatiin 54.

Tutkimuksen mukaan metsänhoitoyhdistyksillä on merkittävä asema seurakuntatalouksien metsätalospalveluiden tuottajana. Metsätalospalvelujen kilpailuttaminen seurakuntatalouksissa oli vähäistä. Yhteistyökumppaniksi valittiin tavallisesti ennestään tuttu toimija. Metsäyhtiöiden ja metsäpalveluyrittäjien kanssa yhteistyösopimuksia oli tehty erittäin vähän. Suurimmassa osassa seurakuntatalouksista metsätalouden palveluhankintoja ei ollut erikseen ohjeistettu.

Todennäköisesti seurakuntatalouksissa ei ole tarpeeksi tietoa metsäyhtiöiden ja metsäpalveluyrittäjien tarjoamista palveluista, joten ne eivät osaa hyödyntää olemassa olevaa muuta tarjontaa. Metsänhoitoyhdistyksen palveluihin ollaan oltu tyytyväisiä, joten nykyistä toimintatapaa ei ole ollut tarvetta muuttaa. Kuitenkin julkisyhteisöinä seurakuntatalouksien tulisi toimia julkisten hankintojen peruseriaatteiden tasapuolisuuden, syrjimättömyyden, avoimuuden ja suhteellisuuden mukaisesti.

Avainsanat: seurakuntatalous, metsätalospalvelut, julkiset hankinnat, palvelujen laatu

Laukkanen, Hannu. 2011. Procurement of forestry services in the Evangelical-Lutheran parishes and federation of parishes. University of Eastern Finland, Faculty of Science and Forestry, School of Forest Sciences, Master's Thesis in Forest Sciences, specialization in forest economics and forest policy. 42 p.+3 appendices.

ABSTRACT

Evangelical-Lutheran parishes and federation of parishes (in the future parish households) own about 168 000 hectares forestry land in Finland, which is about 0.7 percent of the country's 23 million forest hectares. For some parish households forests are a major source of income. As the parish households are public entities, they should apply public competitive bidding in the forestry service's competitive procurement in accordance with the law. The legislation aims to improve the use of public funds, to secure the equal treatment of companies and other stakeholders in the competitive bidding procedure, and to promote high-quality business procurement contracts.

This study examined parish household's forestry services purchases and procurement practices. The more specific aims were to examine, how the competitive procurement was organized, what issues were related to contracts and how the service quality was included in the mandate of the bidding. The study was conducted as a web survey. The response rate was 54 %.

The results indicate that Forest Management Association have an important role as a main service provider in the forestry of the parish households. Competitive bidding was not applied in the procurement of forestry services. The choice of service provider was most often based on a prior experience and familiarity. Only a few contracts had been signed with forest companies and forestry service entrepreneurs. In the majority of households forest service purchases no specific instructions were utilized.

Probably the parish households do not have enough information about the services of forest companies and forest service entrepreneurs, so they do not know how to utilize the existing supply from them. The households were satisfied to forest management association services, so the current approach has not been in a need for change. However, as a public entity parish households should follow in public procurement of the basic principles of the procurement legislation: impartiality, non-discrimination, transparency and proportionality.

Keywords: parish household, forestry services, government procurement, the quality of services

ALKUSANAT

Idea tämän tutkimuksen tekemiseen syntyi marraskuussa 2010 graduntekijän ottaessa yhteyttä kirkkohallituksen maankäyttöpäällikkö Harri Paloon, joka ehdotti kyseistä aihetta. Työ on nyt valmis. Sen tekeminen on ollut mielenkiintoinen projekti.

Haluan esittää kiitokseni kaikille työni valmistumiseen myötävaikuttaneille henkilöille: ohjaajilleni Jukka Materolle ja Harri Palolle, kyselyyn vastanneille ja työtäni muuten vain kommentoineille. Erityiskiitokset kuuluvat vanhemmilleni, jotka tarjosivat majoituspalvelut Joensuussa viettämieni jaksojen ajaksi.

Kuopiossa 7.12.2011

Hannu Laukkanen

Sisällysluettelo

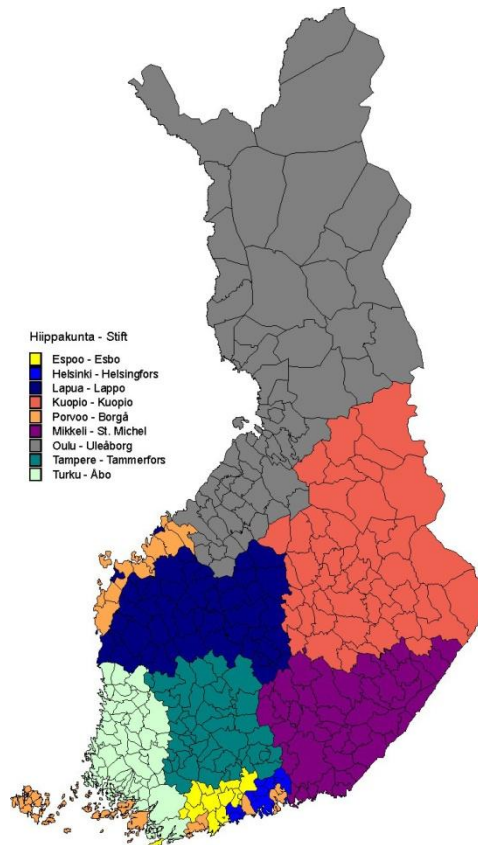
1. JOHDANTO.....	6
1.1 Taustaa	6
1.2 Metsien omistus	7
1.3 Metsien hoito ja käyttö	9
1.4 Tutkimuksen tarkoitus	10
2. KILPAILULAINSAÄDÄNTÖ JA JULKISET HANKINNAT	11
2.1 Kilpailulainsäädäntö	11
2.2 Laki julkisista hankinnoista	11
2.3 Kokonaistaloudellisesti edullisin vai halvin palvelu?	12
2.4 Kilpailuttamisen ongelmia	15
3. METSÄTALOUSPALVELUT JA NIIDEN LAATU	16
4. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO	18
4.1 Tutkimusmenetelmä.....	18
4.2 Tutkimusaineisto.....	19
5. TULOKSET	20
5.1 Metsien omistus ja vastuuhenkilöt.....	20
5.2 Yhteistyökumppanit ja -sopimukset	22
5.3 Laatukriteerit.....	25
5.4 Metsäsuunnitelma	26
5.5 Puukauppa.....	27
5.6 Metsänuudistamis- ja hoitotyöt.....	30
5.7 Tyytyväisyys	31
6. TULOSTEN TARKASTELU	32
6.1 Yleistä	32
6.2 Metsien omistus ja vastuuhenkilöt.....	33
6.3 Hankintojen ohjeistus	33
6.4 Yhteistyökumppanit ja -sopimukset	34
6.5 Palvelujen laatu.....	35
6.6 Metsäsuunnitelma	36
6.7 Puukauppa.....	37
6.8 Metsänuudistamis- ja hoitotyöt.....	37
6.9 Johtopäätökset.....	38
KIRJALLISUUS	40
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1 Taustaa

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on suurin uskonnollinen yhteisö Suomessa. Siihen kuului vuoden 2010 lopussa 78,2 prosenttia suomalaisista. Evankelis-luterilaista kirkkoa kutsutaan myös kansankirkoksi, mikä kuvaa hyvin sen ideologiaa: pyritään ajattelemaan kaikkien kansalaisten parasta riippumatta siitä mihin kansanryhmään tai uskontoon he kuuluvat. Evankelis-luterilainen kirkko on osa suomalaista kulttuuria ja historiaa. Sen juhlat kasteesta hautajaisiin ovat osa suomalaista perinnettä. Kirkolla on erityisasema yhteiskunnassamme. Sen toimintaa säätelee kirkkolainsäädäntö, jonka ydin on kirkkolaki. Lisäksi kirkkolainsäädäntöön kuuluvat kirkkojärjestys ja kirkon vaalijärjestys. Kirkkolainsäädännön tarkoituksena on taata kirkolle itsenäisyys suhteessa valtioon. Kirkolla on oikeus kerätä jäseniltään kirkollisveroa, jolla se rahoittaa toimintaansa. Lisäksi evankelis-luterilainen kirkko saa valtiolta osan yhteisöveron tuloista hautausmaiden ylläpidon ja kirkon yhteiskunnallisten palveluiden kaltaisten valtiollisten toimien rahoittamiseen (evl.fi).

Evankelis-luterilaisilla seurakunnilla ja seurakuntayhtymillä on merkittäviä määriä omaisuutta, kuten kiinteistöjä, maata ja metsiä. Seurakuntataloudella tarkoitetaan yhtä itsenäistä seurakuntaa, jolla on verotusoikeus ja oma talous tai esimerkiksi kaupungeissa ja suurissa kunnissa seurakuntayhtymää, joka koostuu useista seurakunnista, joilla on yhteinen talous. Seurakuntataloudet ovat toiminnallisesti ja hallinnollisesti itsenäisiä toimijoita. Niillä on palkattuina työntekijät ja viranhaltijat, jotka hoitavat oman vastualueensa työtehtävät. Ylintä päätösvaltaa itsenäisessä seurakunnassa käyttää kirkkovaltuusto ja seurakuntayhtymissä yhteinen kirkkovaltuusto. Valtuustojen päätökset valmistelee ja täytäntöönpanee seurakunnissa kirkkoneuvosto ja seurakuntayhtymissä yhteinen kirkkoneuvosto. Kaikki seurakunnat kuuluvat johonkin hiippakuntaan (kuva 1). Seurakuntajako noudattaa yleensä kuntarajoja. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on lakiin perustuva julkisoikeudellinen asema. Siihen liittyy avoimuus ja julkisuusperiaate kaikissa sen toiminnoissa, kuten tiedottamisessa, asiakirjojen julkaisemisissa sekä kirkon omaisuuden myyntiin ja hankintoihin liittyvissä asioissa (evl.fi).

Kuva 1. Suomen evankelisluterilaisen kirkon yhdeksän hiippakuntaa kuntarajojen mukaan v. 2009. (Kuva: Sakasti.evl.fi)

1.2 Metsien omistus

Suomen kokonaismaapinta-alasta (30,4 milj. ha) on metsätalousmaata 86 prosenttia (26,3 milj. ha). Metsätalousmaa luokitellaan puuntuotoksen perusteella metsämaaksi, kitumaaksi, joutomaaksi tai muuksi metsätalousmaaksi, jota edustavat esimerkiksi metsätiet, sorakuopat ja riistapellot. Metsätalousmaahan kuuluvat sekä puuntuotantoon käytettävissä oleva että puuntuotannon ulkopuolelle jäävä maa, kuten suojelalueet. Yksityiset kansalaiset omistavat metsätalousmaasta 52 prosenttia, valtio 35 prosenttia ja yhtiöt 8 prosenttia, ja loput 5 prosenttia on kuntien, seurakuntien ja yhteisöjen omistuksessa (Metsätilastollinen vuosikirja 2010).

Seurakuntatalouksien maanomistus vuonna 2009 oli 182 390 hehtaaria (Sakasti.evl.fi). Seurakuntatalouksien omistuksessa on rakennuksia, leirikeskuksia ja seurakuntakeskuksia pihoihin sekä puistoja, hautausmaita, peltoja ja niittyjä. Eniten seurakuntatalouksien omistamasta maasta on kuitenkin metsätalousmaata. Vuonna 2009 ne omistivat metsätalousmaata 167 845

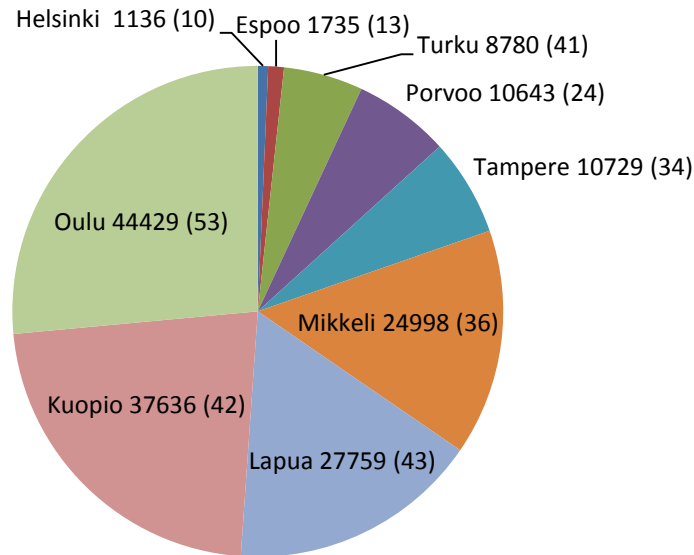
hehtaaria, mikä on noin 92 prosenttia niiden koko maaomaisuudesta. Seurakuntatalouksien omistama metsätalousmaan määrä on noin 0,7 prosenttia Suomen metsätalousmaan kokonaismäärästä. Vuonna 2011 Suomessa oli kaikkiaan 323 seurakuntataloutta, joista metsätalouksmaata omistavia oli 296 (Palo 2011).

Suomen evankelis-luterilainen maanomistus sai alkunsa 1200-luvulla. Kristityiksi kääntyneet ihmiset halusivat lahjoittaa kirkolle vanhoja uhripaikkoja ja pyhiä lehtoja. 1300-luvulla Ruotsista saadun mallin mukaan jokaisen uuden kirkkorakennuksen yhteyteen piti perustaa pappia varten maatila, johon kuuluivat tarvittavat rakennukset, pellot, laidunmaat, niityt, kalavedet sekä metsät (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän verkkosivut). Kustaa Vaasan toimeenpaneman ja noin 1550 loppuunsaatetun reduktion takia suuri osa pitäjien kirkkoille kuuluneista maatiloista siirtyi kruunun omistukseen. Uusien seurakuntien perustamisen ja uusien virkatalojen muodostamisen seurauksena maanomistus alkoi taas kasvaa (Johanson 1931). Suurimmillaan kirkon maanomistus oli vuonna 1928, jolloin se oli yli 320 000 hehtaaria (Lappi-Seppälä 1940). Asetuslain (1922), toisen maailmansodan alueluovutusten ja maanhankintalain (1945) vuoksi maanomistus väheni, ja väheneminen jatkui 1960-luvulle. Vuonna 1970 seurakuntien yhteenlaskettu kokonaisuomistus oli 161 000 hehtaaria (Kirkkohallitus 1971).

Seurakuntatalouksien metsänomistus vaihtelee vajaasta kymmenestä hehtaarista Lieksan seurakunnan omistamaan 5 065 hehtaariin. Keskiwertoseurakuntataloudella on metsää noin 300–400 hehtaaria. Suomen yhdeksästä hiippakunnasta eniten seurakuntatalouksien omistuksessa metsää on Oulun ja Kuopion ja vähiten Helsingin ja Espoon hiippakuntien alueilla (Kuva 2) (Sakasti.evl.fi). Alle 50 hehtaaria metsää on noin 20 seurakuntataloudella ja 50–200 hehtaaria metsää noin 80 seurakuntataloudella. 200–500 hehtaaria hieman yli 90:llä ja 500–1000 hehtaaria noin 60 seurakuntataloudella. 1000–2000 hehtaaria on 35:llä ja yli 2000 hehtaaria 13 seurakuntataloudella. 27 seurakuntataloutta ei omista metsää lainkaan. (Kirkkohallitus 2009).

Seurakuntatalouksien metsäala on lisääntynyt tasaisesti 1980-luvulta lähtien vuoteen 2000 saakka noin 173 000 hehtaariin. Tämän jälkeen metsien määrä on tilastojen mukaan hieman vähentynyt ja pysynyt nykyisellä noin 168 000 hehtaarin tasolla koko 2000-luvun ajan. Väheneminen johtuu laskentatavasta, koska vuodesta 2001 lähtien seurakuntatalouksien ilmoitta-

mat metsänomistustiedot perustuvat metsäsuunnitelmiin ja verotustietoihin. Seurakuntatalouksille metsätalousmaa tulee lahjoituksina, testamenttauksina tai maanvaihoissa. Ne myös luovuttavat metsämaata kaavoitettaviksi alueiksi sekä suojelualueiksi (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009).

Kuva 2. Hiippakunnat ja siellä olevien seurakuntatalouksien omistama metsien määrä hehtaareina. Suluissa on hiippakuntien alueilla olevien metsää omistavien seurakuntatalouksien lukumäärä (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009).

1.3 Metsien hoito ja käyttö

Kirkon omien säädösten ja arvojen takia seurakuntatalouksien metsien hoitoa ja käyttöä koskevat ohjeet ovat hieman tiukempia kuin metsä- ja luonnonsuojelulaki normaalisti edellyttävät. Metsien virkistyskäyttöä ja maisemallisia arvoja pidetään hyvin tärkeinä taloudellisten arvojen lisäksi. Seurakunnille suositellaan käytettäväksi osallistuvaa metsäsuunnittelua, jossa ovat mukana seurakuntien metsien hoidosta ja käytöstä kiinnostuneet tahot (Kiikka 1999). Seurakuntataloudet voivat hakea vapautusta metsänhoitomaksusta samoin perustein kuin yksityismetsänomistajat (Laki metsänhoitoyhdistyksistä 10§).

Kirkkojärjestyksen 15 luvun 8 a §:n 1 momentissa mainitaan, että seurakuntatalouksilla pitää olla voimassa oleva metsäammattilaisen laatima metsäsuunnitelma ja metsiä pitää hoitaa niin, että metsälain tavoitteet toteutuvat. Kirkkovaltuusto vahvistaa metsäsuunnitelman. Jos se on muun kuin metsäkeskuksen tekemä, kirkkoneuvoston pitää hankkia siitä metsäkeskuksen lau-

sunto. Kirkolla on käytössä oma ympäristöjärjestelmä: kirkon ympäristödiplomi. Se on kansainvälisten ympäristöjärjestelmien kaltainen, mutta on sovellettu seurakuntien olosuhteisiin. Ympäristödiplomissa on metsänhoitoa koskeva osio. Siinä seurakunnilta edellytetään metsälain mukaisten erityisen tärkeiden elinympäristöjen ja luonnonsuojelulain mukaisten suojeltavien kohteiden erityistä huomioimista, metsäsertifioinnissa (PEFC tai FSC) mukana olemista sekä isojen petolintujen pesien säästämistä (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012).

Metsätalouden tuotot vuonna 2009 olivat noin yhdeksän prosenttia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kokonaistoimintatuotoista ja hieman yli prosentin kaikista tuloista. Metsätalouden tuottoihin kuuluvat puunmyyntitulot sekä muut metsätalouden tulot (esim. tuotot yhteismetsäosuuksista ja soranmyynnit). Muiden tuottojen osuus metsätalouden kokonaistuotoista oli noin yksi prosentti (sakasti.evl.fi).

1.4 Tutkimuksen tarkoitus

Seurakuntatalouksista yli 90 prosentilla on metsäomaisuutta. Joillekin yksittäisille seurakunnille tai seurakuntayhtymille metsätalous on hyvinkin merkittävä tulonlähde. Toisille metsillä ei ole juurikaan merkitystä. Valtaosa seurakuntatalouksista joutuu tekemään metsätaloustoimenpiteitä ja hankkimaan niitä varten tarvittavat palvelut. Metsätalouspalveluilla tarkoitetaan metsänhoidollisia palveluja, puukaupallisia palveluja, omaisuudenhoidollisia palveluja sekä informaatiopalveluja. Julkisyhteisöinä seurakuntatalouksien hankintatoimintaa säätelee lainsäädäntö. Tässä tutkimuksessa selvitettiin seurakuntatalouksien toimintatapoja metsätalouspalveluiden hankinnoissa. Erityisesti pyrittiin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten seurakuntataloudet järjestivät hankinnat ja palvelujen kilpailuttamisen?
2. Mitä asioita sopimukseen sisältyi?
3. Miten laatu- ja metsien monikäytön tavoitteet sisällytettiin tarkoituksenmukaisesti toimeksiannon kilpailuttamiseen?
4. Onko metsäyhtiöiden tarjoamien konsulttipalveluiden käyttäminen täysin ongelmaton?

Tutkimuksen tavoitteena oli saada kokonaiskuva siitä, miten Suomen evankelis-luterilaisissa seurakuntatalouksissa edellä mainitut asiat on järjestetty ja onko toiminta lainsäädännön ja hyvien hallintotapojen mukaista. Seurakuntatalouksille tutkimus antaa tietoa hyvistä toimintatavoista sekä mahdollisista kehittämiskohteista.

2. KILPAILULAINSÄÄDÄNTÖ JA JULKISET HANKINNAT

2.1 Kilpailulainsäädäntö

Suomessa ja muualla EU-maissa on voimassa kilpailulainsäädäntö. Sillä tavoitellaan toimivia ja tehokkaita markkinoita ja pyritään turvaamaan vapaat tuotemarkkinat ja vapaa kilpailu. Kilpailulainsäädännöllä ehkäistään markkinoilla epätoivottuja asioita, kuten kartelleja, hinnoista sopimista, hankintalähteistä sopimista ja tuotantomääristä sopimista, sekä estetään määräävän markkina-aseman väärinkäyttö (Määttä 2004).

2.2 Laki julkisista hankinnoista

Julkisyhteisöt, kuten valtio, kunnat ja evankelisluterilainen kirkko, ovat julkista valtaa käyttäviä yhteiskunnallisia toimijoita. Julkisen vallan käytöllä tarkoitetaan oikeutta tehdä toista koskevia lainvoimaisia päätöksiä ja oikeustoimia ilman toisen osapuolen suostumusta. Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita julkisyhteisöt tekevät oman organisaationsa ulkopuolelta (Laki julkisista hankinnoista 1 §).

Julkisyhteisöiden hankintatoimintaa ohjaavat laki ja asetus. Hankintalainsäädännön (hankintalaki 30.3.2007/348 ja valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 24.5.2007/614) tarkoituksena on, että julkisyhteisöt toteuttavat hankintansa sen mukaisesti. Lainsäädännön tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, turvata yritysten ja muiden tahojen tasapuolinen kohtelu kilpailutilanteessa ja edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä (Laki julkisista hankinnoista 1 §). Hankintalain soveltamisesta evankelisluterilaisen kirkon toimintaan määrätään kirkkolain 25 luvun 5 a §:ssä. ”Käsiteltäessä hankinta-asiaa kirkollisissa viranomaisissa on noudatettava, mitä julkisista hankinnoista annetussa laissa säädetään.”

Evankelisluterilainen kirkko sekä niiden seurakunnat ja viranomaiset ovat *hankintayksiköjä* (Laki julkisista hankinnoista 6 §). Niiden pitää kilpailuttaa tavara-, palvelu-, ja rakennushankinnat hankintalainsäädännön sekä yleisten hankinta- ja oikeusperiaatteiden mukaisesti. Oikeusperiaatteet on mainittu hankintalain 2 §:ssä. ”*Hankintayksikön on käytettävä hyväksi olemassa olevat kilpailuolosuhteet, kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia tasapuolisesti ja syrjimättä sekä toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottaen.*”

Tasapuolisuuden ja syrjimättömyyden periaate ilmenee hankintalain 1 §:ssä. *”Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluja ja rakennustyötä julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.”* Hankintamenettelyssä kaikkia tarjoajia on kohdeltava samalla tavoin kaikissa vaiheissa. Suomalaisen yhteiskunnan linja julkisessa hallinnossa on avoimuus. Mitään toimintoja ei salata. Ainoastaan ammatti- ja liikesalaisuudet voidaan rajata avoimuusperiaatteen ulkopuolelle. Suhteellisuusperiaatteen tarkoituksena on, että hankintamenettelylle asetetut kriteerit ovat oikeassa suhteessa tavoitteeseen nähden. Hankinnan tavoitteisiin liittymättömiä kriteereitä, jotka saattaisivat sulkea pois potentiaalisen toimijan tarjouskilpailusta, ei pidä käyttää (Hyvönen ym...2007).

2.3 Kokonaistaloudellisesti edullisin vai halvin palvelu?

Hankintayksiköiden tavoitteena on saada mahdollisimman hyvää palvelua mahdollisimman edullisesti. Niiden on tarjouspyynnöissään ilmoitettava valintaperuste eli tieto siitä, hakevatko ne kokonaistaloudellisesti edullisinta vai halvinta tarjousta. Hankintalaissa edellytetään seuraavaa: *”Tarjouksista hyväksytään se, joka on hankintayksikön kannalta kokonaistaloudellisesti edullisin kohteeseen liittyvien vertailuperusteiden mukaan tai se, joka on hinnaltaan halvin”*. Olennaisin ero kokonaistaloudellisesti edullisimman ja halvimman tarjouksen välillä on se, että jos valintaperusteeksi on asetettu halvin hinta, ei laadullisia vertailuperusteita voida asettaa. Halvin hinta on julkisen hankinnan perusteena yksiselitteinen. Kokonaistaloudellisesti edullisin on vastaavasti moniulotteisempi kokonaisuus, ja hankalaksi tämän käsitteen tekee se, että laissa ei yksiselitteisesti määritellä sitä, mitä sillä tarkoitetaan. Se on hankintalainsäädännössä oleva käsitteellinen väline, jolla hankintayksiköille luodaan edellytyksiä muodostaa hankintojen kannalta sellaisia arviointi- sekä vertailuperusteita, että hankinta olisi kaikilta osin tarkoituksenmukaisin (Laakoli 2008). Perusteita voisivat hankintalainsäädännön mukaan olla hinta, laatu, tekniset ominaisuudet, ympäristöystävällisyys, toiminnalliset ominaisuudet, esteettisyys, käyttökustannukset, kustannustehokkuus, myynnin jälkeinen palvelu ja tekninen tuki, huoltopalvelut, toimitusajankohta ja elinkaarikustannukset. Määrittely tulisi suorittaa jokaisen hankinnan kohdalta erikseen. Se tulisi nähdä laajemmaksi kokonaisuudeksi kuin hetkelliseksi hintatarkasteluksi ja pelkästään hankintahetkeen liittyviksi hyödyiksi. Vaikutukset tulevaisuuteen tulisi myös huomioida (Kalima ym... 2007). Kokonaistaloudellisen edullisuuden tulkinnanvaraisuus ja hankintayksiköille lainsäädännössä annettu hankintavalta korostavat hankinnasta vastaavien ja hankinnoissa käytettävien asiantuntijoiden osaamisen merkitystä.

Kilpailutuksessa on aina oltava perusteena kokonaistaloudellisuus. Jos maininta puuttuu, niin katsotaan, että valintaperusteena on halvin tarjous. Silloin on myös valittava halvin vaihtoehto. Halvemmuuskriteeri soveltuu vaihtoehdoksi ainoastaan massatuotantona tehtäviin valmistavaroihin. Rakennus- ja palveluhankintoihin se ei sovellu, koska niissä tulevat esiin laatutekijät. ”Palvelun laatu” tarkoittaa esimerkiksi sovitussa aikataulussa pysymistä, esteettisyys- ja ympäristönäkökulmien huomioimista tai tietyn ihmisryhmän tarpeiden huomioonottamista. Metsätalouden palveluhankinnoissa laatutekijöillä on aivan erityinen merkitys. Huonosti tehdyn työn jäljet näkyvät pitkään ympäristössä, ja niillä on vaikutusta monen ihmisen elämään. Taloudelliset tappiot voivat olla huomattavia menetettyinä hakkuutuloina tai virkistysarvojen vähenemisenä (Hyvönen ym...2007).

Hankintalaissa on säädetty euromääräiset rajat eli tavara- ja palveluhankintojen ns. kynnysarvot (taulukko 1). Niiden ylittyessä pitää ratkaista se, miten hankintalainsäädäntöä tulee hankintamenettelyyn soveltaa. Julkiset hankinnat on jaettu kynnysarvojen mukaan seuraavaan kolmeen ryhmään:

1. kansallisen kynnysarvon ylittävät hankinnat, jotka alittavat EU-kynnysarvon
2. kansalliset kynnysarvot alittavat hankinnat
3. EU-kynnysarvon ylittävät hankinnat

(Hyvönen ym...2007).

Taulukko 1. Hankintalain mukaiset kansalliset sekä EU-kynnysarvot euroina ilman arvonlisäveroa. (HILMA 2010).

KANSALLISET KYNNYSARVOT 1.6.2010 ALKAEN (HANKINTALAIN 15 §)

Hankintalaji	Kynnysarvo (euroa)
Tavara- ja palveluhankinnat	30 000
Käyttöoikeussopimukset	30 000
Terveystenhoito- ja sosiaalipalvelut ja koulutuspalvelut yhteishankintana	100 000
Rakennusurakat	150 000
Käyttöoikeusurakat	150 000
Suunnittelukilpailut	30 000

EU-KYNNYSARVOT 1.1.2010 ALKAEN (HANKINTALAIN 16 §)

Hankintalaji	Kynnysarvo (euroa)	
	Valtion keskushallintoviranomainen	Muut hankintaviranomaiset
Tavarahankinnat ja palveluhankinnat	125 000	193 000
Rakennusurakat	4 845 000	4 845 000
Käyttöoikeusurakat	4 845 000	4 845 000
Suunnittelukilpailut	125 000	193 000

Hankinnan ennakoitua arvoa laskettaessa tulee ottaa huomioon mahdollinen hinnanmuutos ja käyttää suurinta maksettavaa kokonaiskorvausta ilman arvonlisäveroa. Arvoa laskettaessa on otettava huomioon myös mahdolliset vaihtoehtoiset toteuttamistavat ja hankintasopimukseen sisältyvät optio- ja pidennysehdot sekä ehdokkaille ja tarjoajille maksettavat palkkiot ja maksut (hankintalaki 17 §). Mikäli hankinnan ennakoitu arvo ylittää kansallisen kynnysarvon tai EU-kynnysarvon, niin silloin pitää noudattaa kyseiseen hankintaan soveltuvaa menettelyä. Menettelytavat ovat määrätty hankintalaissa. Niitä ovat avoin menettely, rajoitettu menettely, neuvottelu menettely, kilpailullinen neuvottelu menettely sekä suunnittelukilpailu, puitejärjestely ja suorahankinta. Yhteistä kaikille menettelytavoille on avoin kilpailuttaminen eli hankinnasta ilmoittaminen riittävän laajasti. Mikäli hinnoissa tapahtuvan yllättävän ja odottamattoman muutoksen takia hankinnan arvo myöhemmin osoittautuu ennakoitua suuremmaksi, hankintamenettelyä ei kuitenkaan tarvitse keskeyttää. Jos ennakoitu hankinnan arvo on hyvin lähellä kynnysarvoa, niin hankintayksikön on varmintä valita kynnysarvon ylittyessä vaadittava menettelytapa (Hyvönen ym...2007). Hankintayksiköjen pitää aina ilmoittaa kynnysarvot ylittävät julkiset hankinnat HILMAssa. Se on työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä sähköinen ilmoituskanava. Yritykset saavat sieltä reaaliaikaista tietoa meneillään olevista hankinnoista sekä ennakkotietoa tulevista hankinnoista (HILMA).

Hankintalakia ei sovelleta hankintoihin, mikäli ne jäävät kynnsarvoja pienemmiksi (pienhankinnat). Hankintoja ei silloin tarvitse ilmoittaa HILMAssa. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei julkisten hankintojen peruseriaatteita (tasapuolisuutta, syrjimättömyyttä, avoimuutta ja suhteellisuutta) tarvitsisi noudattaa. Oikeuseriaatteita pitää noudattaa aina. Hankintalain menettelysäännöksiä voi käyttää myös kansalliset kynnsarvot alittaviin hankintoihin (Hyvönen ym...2007). Todennäköistä seurakuntatalouksien metsätalouspalveluiden hankinnoissa on se, että niiden arvo harvoin ylittää kansallista kynnsarvoa (30 000 euroa). Silloin noudatetaan seurakuntatalouden omaa hankintaohjetta, johtosääntöä ja hyviä hallintotapoja (Kirkkohallituksen yleiskirje 2007).

Mikäli hankintaprosessi tehdään virheellisesti, niin päätökseen tyytymätön voi valittaa siitä markkinaoikeuteen. Se voi kumota päätöksen, kieltää hankintayksikköä jatkamasta virheellistä menettelyä tai velvoittaa korjaamaan virheellisen menettelytavan. Lisäksi markkinaoikeus voi määrätä hankintayksikön maksamaan korvauksia sille, jolla olisi ollut realistinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu virheettömässä menettelyssä. Oikeus voi myös keskeyttää hankintamenettelyn väliaikaisesti odottamaan markkinaoikeuden päätöstä (Elinkeinoelämän keskusliitto 2010). Kansallisten kynnsarvojen alle jäävät pienhankinnat ovat hankintayksikön oman ohjeistuksen varassa, joten niistä tehtyjä valituksia ei käsitellä markkinaoikeudessa. Silloin valitustie on hallintovalitus tai siviiliriita-asioiden oikeuskäsittely (Hyvönen ym...2007).

2.4 Kilpailuttamisen ongelmia

Julkisissa hankinnoissa tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun vaatimus koskee kaikkia palvelujen tarjoajia. Usein pienet paikalliset toimijat vaativat, että heille annettaisiin erityiskohtelu paikallisuutensa ja pienuutensa perusteella. Näin ei kuitenkaan voida tehdä. Kaikkien toimijoiden on pärjättävä samoilla ehdoilla. Kilpailuttamisen ongelmana voivat olla saman organisaation eri hankintayksikköjen (esim. kuntien ja seurakuntayhtymän) erilaiset kriteerit kilpailutuksessa. Yhtenäiset ohjeet ja kriteerit (esim. laatu ja muut vertailukohteet) selkeyttäisivät tilannetta.

Hankintayksiköt hakevat mielellään yhteistyökumppanuuksia palveluja tuottavien toimijoiden kanssa. Kilpailuttaminen ei kuitenkaan tue kumppanuuksien syntymistä. Kilpailuttamisen onnistuminen niin, että se edistäisi kumppanuuksien syntyä, vaatii hankintayksiköiltä vankkaa kilpailuttamisosaamista. Tosin palvelutuottajien osaaminen kilpailuttamisprosessissa ei myöskään aina ole ongelmatonta. Huolellisella suunnittelulla ja avoimella toiminnalla on vältettävissä mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa eteen tulevat ongelmat (Lundström 2011).

EU-komission mukaan suurin ongelma hankintasäätelyssä ovat olleet laittomat suoraankinnot (suoraankinnassa hankinta tehdään ilman tarjouskilpailua yhdeltä tai usealta toimijalta). Hankintoja on tehty myös kilpailuttamatta ilman, että hankintalain piiriin kuuluvaa kynnsarvot ylittävää hankintaa olisi ilmoitettu HILMA-järjestelmässä. (Mykkänen 2009).

3. METSÄTALOUSPALVELUT JA NIIDEN LAATU

Metsätalouspalveluilla tarkoitetaan metsänhoidollisia palveluja, puukaupallisia palveluja, koulutus-, neuvonta-, ja tiedotuspalveluja sekä suunnittelu- ja muita asiantuntijapalveluja. Lehtisen (1983) mukaan **palvelu** on laitteen välityksellä tai kontaktihenkilön kanssa yhteistyössä tapahtuvaa toimintaa tai toimintasarja, joka täyttää käyttäjän tarpeet. **Palveluiden laatu** eroaa fyysisten tuotteiden laadusta, koska palvelut ovat luonteeltaan aineettomia ja ne yleensä tuotetaan ja kulutetaan samanaikaisesti. Kun kuluttaja arvioi palvelun laatua, hän vertaa palveluihin kohdistuneita odotuksiaan palvelujen saamisen jälkeisiin kokemuksiinsa.

Palvelun laadun määrittely on yksi vaikeimmista kilpailuttamiseen liittyvistä asioita. Kenelläkään ei ole siihen yksiselitteistä vastausta. Palvelun laadukkuudesta on jokaisella oma subjektiivinen näkemys. Palvelun laatu tulisi pystyä määrittämään, jotta laatua voitaisiin parantaa ja kehittää. Palvelujen tilaajien on tarjouspyynnöissään mainittava, mitä palvelujen laadulla kyseisessä hankinnassa tarkoitetaan. Usein palvelun laadun kuvaus jää sopimuksissa epämääräiseksi, ellei sitä osata kunnolla määrittellä. Kilpailutukseen on osallistuttava niiden henkilöiden, jotka tuntevat ja osaavat määrittellä riittävän yksityiskohtaisesti hankittavan palvelun. Laadukas palvelu voidaan taata ainoastaan riittävän huolellisesti laaditulla palvelukuvauksella. Metsätalouspalvelujen palvelukuvausta laadittaessa työn tekniselle ja toiminnalliselle laadulle

tulee määrittää selkeät kriteerit. Yleinen virhekäsitys on se, että palvelun laadun kuvitellaan olevan jotain määrittelemättömän hyvää ja abstraktia.

Tilaaajilla on usein väärä käsitys siitä, että palvelujen laatu on automaattisesti hyvää tai laatu voidaan varmistaa sopimusehdoilla. Laadun määrittely ei kuitenkaan edellytä monimutkaisia toimenpiteitä, vaan selkeän ja yksinkertaisen palveluilta edellytettävien ominaisuuksien kuvauksen. Esimerkiksi terveydenhuoltopalveluissa laadukas palvelu on sitä, että varsinaiseen hoitoon liittyvän asiakaspalvelun lisäksi hoitohenkilökunta on tavoitettavissa puhelimitse virka-aikana klo 8–16. Laadukasta palvelua on myös se, että asiakkaan hoitokäyntejä ei jouduta perumaan hoitajan tai lääkärin sairaustapauksen vuoksi, koska tällaisia tilanteita varten on palveluntuottajalla käytössään vararesurssijärjestelmä. Mikäli tarjouspyynnöissä ei ole lainkaan kuvattu sitä, miten asiakkaiden on saatava yhteys hoitohenkilökuntaan tai mikä on vararesurssijärjestelmän vähimmäistaso, niin suurimmassa osassa tarjouksista ei myöskään kyseisiä ominaisuuksia ole (Halonen 2010).

Rämö ja Toivonen (2007) ovat selvittäneet metsänomistajien käsityksiä **metsätalouspalveluiden laadusta** (kuva 3). Palvelut muodostavat seitsemän faktoria eli ulottuvuutta: työn jälki, metsänomistajan kohtelu, metsänomistajalle annettavat perustelut, palvelujen laajuus, organisaation ominaisuudet, visuaalisuus ja ympäristö sekä organisaation fyysiset puitteet. Tutkimuksen mukaan metsänomistajat arvostavat eniten työn hyvää teknistä toteuttamista, taloudellisuutta sekä palvelun tarjoajan aktiivista tiedottamista ja henkilökohtaista yhteydenpitoa palvelun tilaajaan kanssa. Näitä samoja kriteerejä arvostetaan myös seurakuntatalouksissa. Maisema- ja ympäristöarvojen huomioiminen on seurakuntatalouksissa tarkempaa kuin mitä ”tavallisten” metsänomistajien keskuudessa. Lisäksi palvelujen laajuutta arvostetaan, eli kaikki palvelut pyritään saamaan keskitetysti yhdeltä palveluntarjoajalta.

Palvelujen hyvä laatu on edellytys asiakastyytyväisyydelle (Parasuraman ym...1994). Puun myyjien asiakastyytyväisyyttä ovat tutkineet Blomberg (2005), Oinas (1997), Kärhä ja Oinas (1998), Rantonen (2002), Pakkala (2003) ja Sikanen ym. (2004).

Kuva 3. Metsä- ja puukauppapalvelujen laatu-olottuvuudet ja niiden tärkeys asteikolla 1–5. Mitä pienempi luku on sitä tärkeämpi on merkitys (Rämö ja Toivonen 2007).

4. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on luonteeltaan kuvaileva ja kartoittava Tutkimus tehtiin internet-kyselynä, mikä soveltuu hyvin tämänkaltaisiin tutkimuksiin. Tavoitteena oli saada tietoa seurakuntatalouksien nykyisistä toimintatavoista ja selvittää niiden keskeisimpiä ja kiinnostavimpia piirteitä, löytää uusia näkökulmia sekä selvittää vähän tunnettuja toimintatapoja metsätalouspalveluiden hankinnoissa. Tutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen ja osittain myös kvalitatiivinen eli laadullinen. Ensisijaisesti tutkimus on kvantitatiivinen, sillä kerättyä vastausaineistoa käsitellään tilastollisin menetelmin. Asioiden välisiä yhteyksiä ja tuloksia pyritään määrittämään tilastollisen päättelyn avulla. Kvantitatiivisella tutkimuksella pystytään tekemään hyvin olemassa olevan tilanteen kartoitus (Heikkilä 2008.)

Tutkimusmenetelmä on osittain kvalitatiivinen, koska kysymyksissä on avoimia kohtia sekä yksi avoin kysymys. Tarkasteltaville asioille pyritään löytämään avoimissa kohdissa vastaajan käyttämän kielen analysoinnin perusteella tulkinta. Kvalitatiivinen menetelmä on työläs ja

aineisto usein määrältään pieni. Sähköiset kyselyt mahdollistavat perinteistä lomakekyselyä paremmin myös laadullisten kysymysten esittämisen suurellekin joukolle (Ronkainen ym. 2008).

Suomen kahdeksan hiippakunnan seurakuntatalouksien metsätalousasioista vastaaville henkilöille lähetettiin sähköpostikirje (liite 1), jossa kerrottiin tutkimuksesta ja pyydettiin vastaamaan kirjeeseen linkitettyyn web -kyselyyn (liite 2). Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin ruotsinkielinen Porvoon hiippakunta. Kysely tehtiin E-lomake-ohjelmalla. Kysymykset ovat tutkimusentekijän laatimia. Vastaaminen haluttiin tehdä mahdollisimman helpoksi. Lomakkeessa oli 20 monivalintakysymystä sekä viimeisenä avoin kysymys 21. Siinä oli mahdollisuus vapaamuotoiseen kommentointiin. Kyselylomakkeen toimivuus testattiin viiden henkilön kanssa, ennen kuin se lähetettiin seurakuntatalouksiin. Ensimmäinen viesti lähetettiin 3.5.2011 ja muistutusviesti 6.5.2011. Aikaa vastaamiseen oli 10.5.2011 saakka. Tämän jälkeen 12.5.2011 lähetettiin vielä ns. karhukirje (liite 3), joka oli hieman muuteltu versio alkuperäisestä saatekirjeestä. Vastausaika kyselyyn päättyi 20.5.2011. Kaikki lähetykset tehtiin kirkkohallituksesta yhteislähetysinä.

4.2 Tutkimusaineisto

Suomessa on metsää omistavia seurakuntatalouksia 296. Kysely lähetettiin 274 seurakuntatalouteen. Ruotsinkielinen Porvoon hiippakunta (22 metsää omistavaa seurakuntataloutta) jätettiin pois tutkimuksesta. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonymisti. Yksittäisistä vastauksista ei paljastu yksittäisen seurakuntatalouden, eikä vastaajan nimeä. Kyselyyn vastasi 149 seurakuntataloutta. Vastausprosentiksi tuli 54 % (n=149, N=274). Yhtään kokonaista vastauslomaketta ei tarvinnut hylätä vastausten puutteellisuuden takia. Muutamissa lomakkeissa oli joihinkin kysymyskohtiin jätetty kuitenkin vastaamatta.

Tutkimusaineisto on (n=149) on edustava perusjoukkoon verrattuna (N=274). Vastanneiden seurakuntatalouksien metsäpinta-alajakauma kuuteen luokkaan jaettuna on hyvin lähellä todellista pinta-alajakaumaa, jos kaikki perusjoukon seurakuntatalouksien metsäpinta-alat jaetaan samanlaisiin luokkiin. Luotettavuuden arvioimiseen kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään niin sanottua kadon analyysiä, jossa tarkastellaan vastaamatta jättäneiden taustoja. Tässä tutkimuksessa menetelmää ei ollut mahdollista käyttää, koska kyselyn anonymiluonteen

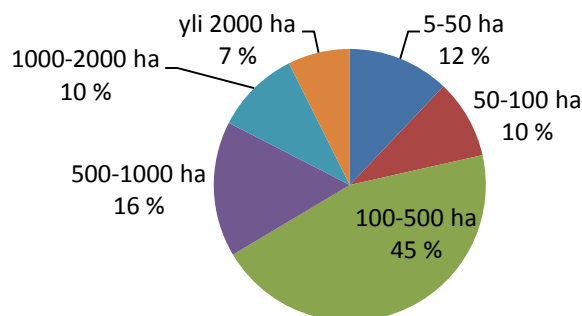
vuoksi perusjoukon taustatietoja ei ollut käytettävissä. Puuttuvien lukujen korvaamista eli imputointia ei myöskään tehty.

Vastausaineisto siirrettiin E-lomake -tietokannasta Excel 2010 -taulukkolaskentaohjelmaan tilastollista käsittelyä varten. Aineisto on käsitelty frekvenssijakaumina, eli muuttujien vaihteluväli on jaettu luokkiin ja kuhunkin luokkaan tulevien havaintojen lukumäärä ilmoitetaan. Tässä tutkimuksessa on käytetty prosenttisia jakaumia sekä yksi ristiintaulukointi, ja tehty päätelmät niiden perusteella.

4. TULOKSET

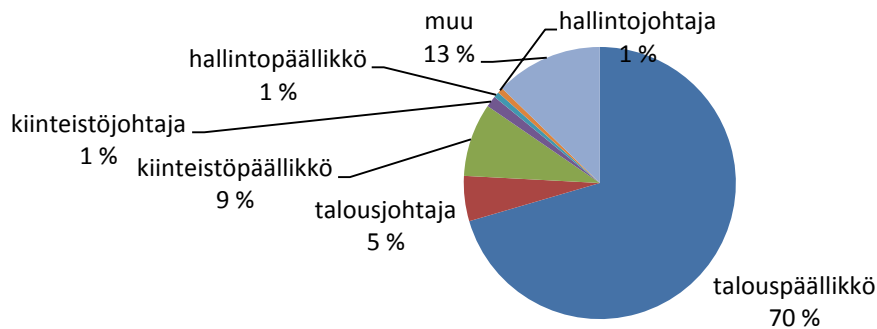
5.1 Metsien omistus ja vastuuhenkilöt

Kyselyyn vastanneista seurakuntatalouksista lähes puolet (45 %) omistaa metsiä 100–500 hehtaaria. Kaikista seurakuntatalouksista keskiverto seurakuntataloudella on metsiä 300–400 hehtaaria, joten suurin osa vastanneista kuului kyseiseen luokkaan. Suomen kaikista seurakuntatalouksista metsää 5–50 hehtaaria omistavia on 7 %, 50–100 hehtaaria 11 %, 100–500 hehtaaria 47 %, 500–1000 hehtaaria 19 %, 1000–2000 hehtaaria 12 % sekä yli 2000 hehtaaria 4 %. Vastanneiden seurakuntatalouksien metsänomistuksen jakauma oli hyvin lähellä todellista jakaumaa (kuva 4). Aktiivisimpia vastaajia olivat 5–50 sekä yli 2 000 hehtaaria omistavat seurakuntataloudet. Yhdessäkään seurakuntataloudessa ei koko metsäomaisuutta ollut suojeltu tai muutoin jätetty hakkuutoimintojen ulkopuolelle

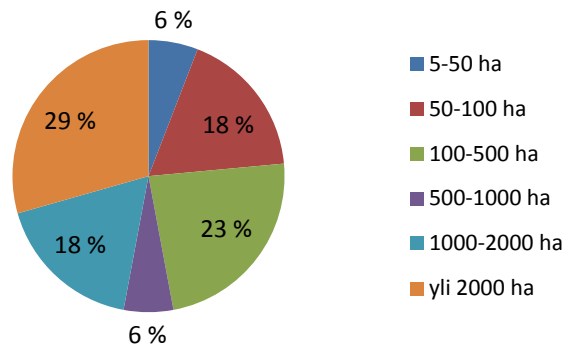
Kuva 4. Kyselyyn vastanneiden seurakuntatalouksien omistama metsätalousmaan määrä hehtaareina kuuteen luokkaan jaoteltuna ja seurakuntatalouksien prosentuaalinen osuus luokittain.

Seurakuntatalouksissa metsäasioista vastaava henkilö on yleensä taluspäällikkö. Se on luontevaa taluspäällikön toimenkuvan kannalta. Metsätalous on taloudenhoidon kannalta merkittävä asia. Tässä tutkimuksessa 70 prosentissa vastanneista seurakuntatalouksissa metsäasioita hoiti taluspäällikkö ja muitten seurakuntatalouksien osalta joukko oli hyvin sekakoosteinen. Joissakin seurakuntatalouksissa metsäasioiden hoitovastuu oli annettu luottamushenkilöille (kuva 5).

Kuva 5. Metsätalouksasioista vastaavat henkilöt seurakuntatalouksissa ja heidän prosentuaaliset osuudet. Luokassa ”muu” ovat taloudenhoitaja, taloussihteeri, seurakuntas sihteeri, henkilöstöpäällikkö, kirkkoherra, hautaus-toimenpäällikkö, isännöitsijä, yhtymäjohtaja, ympäristövastaava, luottamushenkilö, työnjohtaja, ylipuutarhuri ja seurakuntapuutarhuri.

Seurakuntatalouksien metsätalouksasioista vastaavista henkilöistä 12 prosentilla oli metsäalan ammatti-, opisto-, tai korkeakoulututkinto. Lähes puolella (47 %) yli 1 000 hehtaaria metsää omistavalla seurakuntataloudella metsäasioita huolehti metsäalan tutkinnon suorittanut henkilö (kuva 6). Näissä seurakuntatalouksissa metsäasioiden hoito vie paljon työaika, joten näiden seurakuntatalouksien on kannattanut delegoida hoitovastuu henkilölle, jolla on metsäalan koulutus. Näistä koulutetuista yli puolet (56 %) oli ammattinimikkeeltään taluspäällikköjä.

Kuva 6. Metsäalan tutkinnon suorittaneiden henkilöiden prosenttinen jakautuminen seurakuntatalouksien omistamien metsähehtaarien mukaan.

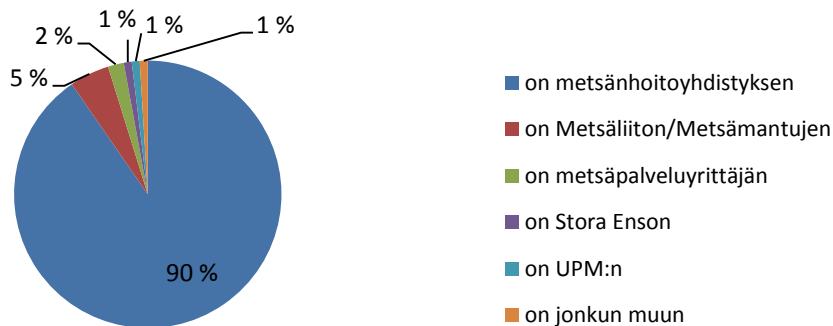
Seurakuntatalouksista vain 14 prosentilla oli käytössään erillinen metsätalouspalveluiden hankintaohje. Eniten erillisohjeita (38 %) oli niillä, jotka omistavat metsää 100–500 hehtaaria. Vastauksista ei selvinnyt tarkemmin ohjeiden sisältöä eikä laatijaa. Suurimmassa osassa seurakuntatalouksista metsätalouden palveluhankintoja ei ollut erikseen ohjeistettu.

Hankintalain muutoksien myötä kansalliset kynnyksarvot nousivat 1.6.2010 ja EU-kynnyksarvot 1.1.2010. Kansallisia kynnyksarvoja voidaan muuttaa ainoastaan kansallisen lainsäädännön muutoksin, kun taas EU-kynnyksarvoja tarkastetaan kahden vuoden välein. Kansallisissa tavara- ja palveluhankinnoissa kynnyksarvo nousi 15 000 eurosta 30 000 euroon. Tutkimuksen mukaan kuudella prosentilla seurakuntatalouksista oli ollut kolmen viime vuoden aikana kansallisen kynnyksarvon ylittävä metsätalouspalveluihin liittyvä hankinta. Todennäköistä on, että seurakuntatalouksien kynnyksarvot ylittävät hankinnat oli tehty ennen 1.6.2010, kun kansallisten tavara- ja palveluhankintojen kynnyksarvot olivat puolta pienemmät. Nykyinen 30 000 euron kynnyksarvo harvoin ylittyy edes suurimpien metsää omistavien seurakuntatalouksien kohdalla. Kansallisen kynnyksarvon ylittyminen olisi mahdollista esim. yli 3 000 hehtaaria metsää omistavien seurakuntatalouksien uusiessa metsäsuunnitelmiaan.

5.2 Yhteistyökumppanit ja -sopimukset

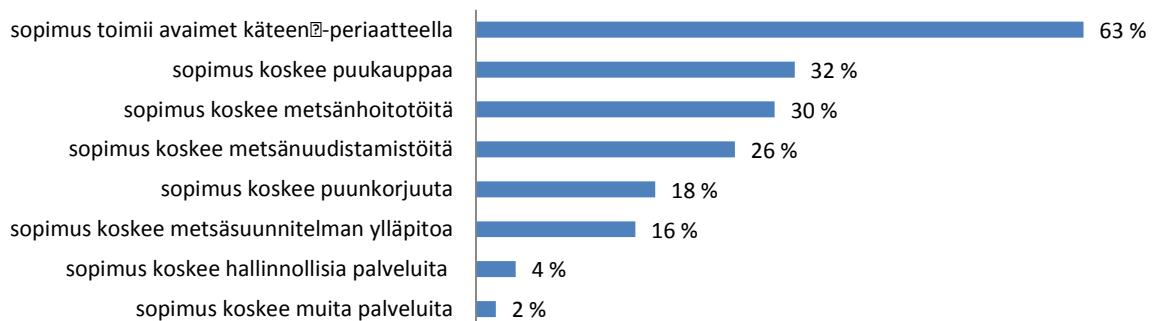
Vastanneista seurakuntatalouksista 69 prosenttia ilmoitti tehneensä yhteistyösopimuksen. Kolmasosalla (31 %) ei ollut minkäänlaista sopimusta kenenkään toimijan kanssa. Sopimuksen tehneistä 90 prosentilla yhteistyösopimus oli tehty metsänhoitoyhdistyksen kanssa. Lo-

puilla (10 %) oli sopimus tehty jonkin muun toimijan, kuten metsäyhtiön tai metsäpalveluyrittäjän kanssa (kuva7).

Kuva 7. Seurakuntatalouksissa tehdyt yhteistyösopimukset (esim. metsäpalvelusopimus, jäsenetusopimus, puukaupan tai metsänhoidon yhteistyösopimus tms.) jonkun toimijan kanssa. ”On jonkun muun” -kohdassa sopimus on tehty paikallisen metsäalan oppilaitoksen kanssa. Osuudet esitetään prosentteina.

Yhteistyösopimuksia on monenlaisia. Ne sisältävät yksittäisen palvelun tai palveluja. Sopimukset voivat kattaa kaikki metsätalouden palvelut uudistamisesta päätehakkuuseen, eli ovat ns. ”avaimet käteen”-periaatteella toimivia. Suurin osa (63 %) seurakuntatalouksien tekemistä sopimuksista oli tällaisia. Yksittäisistä palveluista puukauppapalvelut olivat suosituimpia (kuva 8).

Kuva 8. Prosentuaaliset osuudet mitä palveluja seurakuntatalouksissa oleviin yhteistyösopimukseen sisältyy. Joihinkin sopimukseen voi sisältyä useita yksittäisiä palveluja.

Metsänhoitoyhdistysten kanssa tehdyt sopimukset olivat suurimmalta osaltaan (66 %) ns. ”avaimet käteen” -periaatteeltaan toimivia, eli ne kattoivat kaikki metsätalouden palvelut seurakuntatalouden omien tarpeiden mukaan. Muista metsänhoitoyhdistysten kanssa tehdyistä yksittäisiä palveluja koskevista sopimuksista 28 prosentissa oli sovittu puukaupasta, 17 prosentissa puunkorjuusta, 26 prosentissa metsänhoitotöistä, 24 prosentissa uudistamistöistä, 11 prosentissa metsäsunnitelman ylläpidosta, 4 prosentissa hallinnollisten palveluiden hoitamisesta sekä 2 prosentissa muista palveluista (hoitotöiden ja puukauppojen kilpailuttaminen sekä metsätuhoarviot).

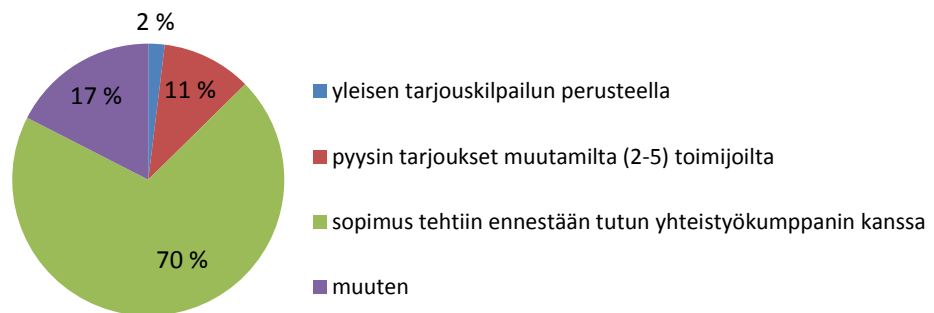
Kolmella seurakuntataloudella (3 %) oli sopimukset sekä metsänhoitoyhdistyksen että Metsäliiton kanssa. Kyselystä ei selvinnyt, miten sopimukset oli tehty ja palvelut jakautuneet kyseisten toimijoiden kesken. Lisäksi kolme seurakuntataloutta (3 %) ilmoitti käyttävänsä tarvittaessa metsänhoitoyhdistyksen palveluja, mutta niillä ei kuitenkaan ollut sopimusta sen kanssa. Yhdellä metsänhoitoyhdistyksen kanssa ”avaimet käteen” -sopimuksen tehneellä seurakuntataloudella oli meneillään metsänuudistamisen kokeilu ulkopuolisen toimijan kanssa.

Metsäyhtiöistä eniten sopimuksia (5 kpl eli 5 %) oli tehty Metsäliiton kanssa. Yksi pelkästään Metsäliiton kanssa tehty sopimus oli tehty puukaupasta. Muut Metsäliiton kanssa sopimuksen tehneet olivat tehneet sopimuksen myös muun toimijan kanssa. Yhdellä oli sopimus Metsäliiton lisäksi metsäpalveluyrittäjän ja kolmella metsänhoitoyhdistyksen kanssa. Pelkästään Stora Enson tai pelkästään UPM:n kanssa oli yhteistyösopimuksen tehnyt yksi seurakuntatalous. Molemmissa oli tehty puukauppasopimus. Metsäpalveluyrittäjän kanssa oli sopimuksen tehnyt kaksi seurakuntataloutta. Pelkästään metsäpalveluyrittäjän kanssa tehdyssä oli sovittu puukaupasta ja metsänhoitotöistä. Yksi seurakuntatalous oli tehnyt ”avaimet käteen” -sopimuksen paikallisen metsäalan oppilaitoksen kanssa. Kaikista tehdyistä yhteistyösopimuksista 83 prosenttia oli voimassa toistaiseksi. 1–3 vuodeksi tehtyjä sopimuksia oli 5 prosenttia ja yli kolmeksi vuodeksi tehtyjä 12 prosenttia.

Seurakuntatalouksista valtaosa (70 %) valitsi yhteistyökumppanikseen jo ennestään tutun toimijan (kuva 9). Näistä yhdellä seurakuntataloudella oli sopimus UPM:n, kahdella Metsäliiton, yhdellä Stora Enson, kahdella metsäpalveluyrittäjän ja yhdellä paikallisen metsäalan oppilaitoksen kanssa. Kaikilla muilla ennestään tuttu kumppani oli metsänhoitoyhdistys.

Vain kolme seurakuntataloutta (2 %) valitsi yhteistyökumppanin yleisen tarjouskilpailun perusteella. Näissä kaikissa tarjouskilpailun voitti metsänhoitoyhdistys. Noin joka kymmenes (11 %) valitsi yhteistyökumppanin tarjousten perusteella muutaman kahdesta viiteen toimijan joukosta. Vain yhdessä tapauksessa oli valittu Metsäliitto ja kaikissa muissa metsänhoitoyhdistys. Tarjousten perusteella tehtyyn valintaan eniten vaikuttavat tekijät olivat edullisin hinta ja hyvä kokemus aikaisemmasta yhteistyöstä.

Muulla tavoin (17 %) yhteistyökumppanin ilmoitti valinneensa vajaa viidennes. Yhteistä muulla tavoin valinneille yhtä seurakuntataloutta lukuun ottamatta oli se, että yhteistyökumppaniksi oli valittu metsänhoitoyhdistys. Metsänhoitoyhdistys on ollut näitten seurakuntatalouksien yhteistyökumppanina jo pitkään, monien paljon ennen nykyisen metsäasioista vastaavan henkilön palvelukseen tulemistä. Metsänhoitoyhdistystä on pidetty luontevana ja itsestään selvänä valintana, eikä ole koettu tarvetta muutokseen. Jossakin seurakuntataloudessa oli kartoitettu muitakin palveluntarjoajia mutta päädytty metsänhoitoyhdistykseen. Ennakoilmoittautumiseen perustuvaa tarjouskilpailua, jossa hankkeesta olisi kuulutettu, ja johon halukkaat olisivat voineet siihen ilmoittautua, ei ollut järjestänyt kukaan.

Kuva 9. Seurakuntatalouksien tapa valita yhteistyökumppani. Osuudet prosentteina.

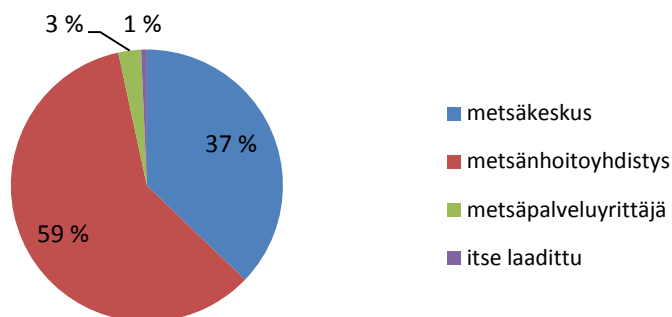
5.3 Laatuksiteerit

Suurimmassa osassa (78 %) yhteistyösopimuksista ei ollut erityismainintoja palveluiden laatuksiteereistä. Lopuissa (22 %) sopimuksissa laatuksitavoitteet oli huomioitu ja niistä oli sovittu joko kirjallisesti tai suullisesti. Laatuksitavoitteet määriteltiin yleensä tapauskohtaisesti jokaista

toimenpidettä varten. Mikään seurakuntatalous ei ollut sopinut sanktioita huonosti toteutuneesta laadusta (esim. rahallinen korvaus). Sopimuksen purkamisen mahdollisuudesta tietyn ajan kuluessa, mikäli palvelun laatu ei miellyttä, oli sovittu jossakin seurakuntataloudessa.

5.4 Metsäsuunnitelma

Jokaisessa kyselyyn vastanneista seurakuntataloudessa oli voimassa oleva metsäsuunnitelma. Metsänhoitoyhdistys oli laatinut valtaosan (59 %) suunnitelmista. Metsäkeskuksen tekemiä oli 37 prosentilla. Metsäpalveluyrittäjän tekemiä suunnitelmia oli 3 prosentilla ja jossakin seurakuntataloudessa metsäasioista vastaava henkilö oli tehnyt suunnitelman itse (kuva 10). Metsänhoitoyhdistyksellä metsäsuunnitelman teettäneistä seurakuntatalouksista 68 prosenttia ei ollut pyytänyt tarjouksia keneltäkään muilta toimijoilta. Metsäkeskuksella teettäneistä, joissa tarjouksia ei ollut pyydetty muilta, oli 78 prosenttia. Metsäpalveluyrittäjällä teettämistä suunnitelmista vastaava luku oli puolet (50 %).

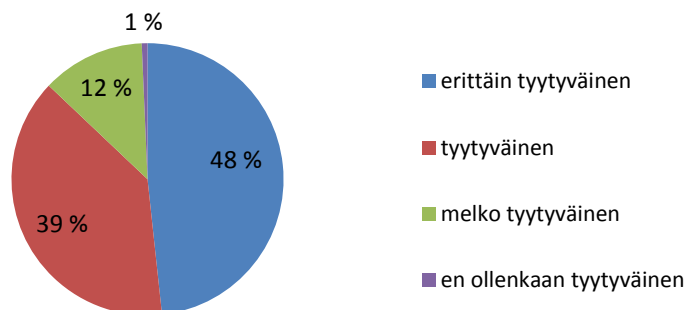
Kuva 10. Seurakuntatalouksien metsäsuunnitelmien laatijat. Osuudet prosentteina.

Suurin osa (67 %) seurakuntatalouksista valitsi metsäsuunnitelman tekijäksi ennestään tutun yhteistyökumppanin. Vajaa kolmasosa (27 %) pyysi tarjoukset muutamilta (2–5) toimijoilta ja valitsi suunnitelman tekijän niiden joukosta. Pieni osa (4 %) käytti yleistä tarjouskilpailua. Jollain muulla perusteella metsäsuunnitelman laatijan ilmoitti valinneensa kolme seurakuntaloutta (2 %). Kahdessa näistä suunnitelman oli tehnyt metsäkeskus ja yhdessä metsänhoitoyhdistys (kuva 11).

Kuva 11. Seurakuntatalouksien tapa valita metsäsuunnitelman laatija. Osuudet prosentteina.

Lähes puolet (48 %) seurakuntatalouksista oli erittäin tyytyväisiä nykyiseen metsäsuunnitelmaansa, kun kysyttiin puuntuottamisen ja metsien monikäytön yhteensovittamisen onnistumista suunnittelussa. Tyytyväisiä (39 %) ja melko tyytyväisiä (12 %) oli yhteensä noin puolet. Jossain seurakuntataloudessa oltiin eri mieltä suunnitelmassa olevien joidenkin toimenpideehdotusten kanssa, mutta muuten suunnitelmaan oltiin melko tyytyväisiä. Joku seurakuntatalous ei ollut ollenkaan tyytyväinen suunnitelmaansa. Syy tyytymättömyyteen ei tutkimuksesta selvinnyt (kuva 12).

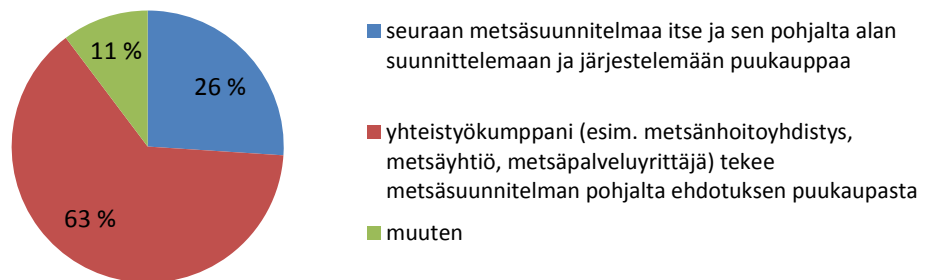

Kuva 12. Seurakuntatalouksissa tyytyväisyys nykyiseen metsäsuunnitelmaan metsien monikäytön ja puuntuottamisen tavoitteiden yhteensovittamisen suhteen. Osuudet prosentteina.

5.5 Puukauppa

Suurimmassa osassa (63 %) seurakuntatalouksista puukaupantekoprosessi alkaa niin, että yhteistyökumppani tekee metsäsuunnitelman pohjalta ehdotuksen puukaupasta. Reilussa neljäsosassa (26 %) metsäasioista vastaava henkilö seuraa itse metsäsuunnitelmaa ja ryhtyy tarpeen vaatiessa suunnittelemaan ja järjestelemään puukauppaa. Metsänhoitoyhdistys on usein apuna

puukaupan suunnittelussa. Noin joka kymmenes ilmoitti (11 %) prosessin alkavan muulla tavoin. Nämä toimintatavat ovat vastaajien kommenttien mukaan hyvinkin yhteneväiset edellisen kohdan kanssa. Talousarviossa on tulotavoite, joka pitää saada kyseisenä vuonna puukaupoista eli kaupanteko alkaa yleensä tilanteen ja tarpeen mukaan (kuva 13).

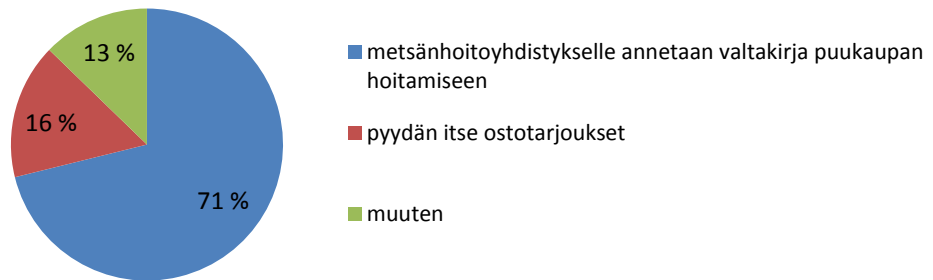
Kuva 13. Prosentuaaliset osuudet siitä, miten puukaupantekoprosessi seurakuntatalouksissa alkaa.

Suurin osa (71 %) seurakuntatalouksien tekemistä puukaupoista oli valtakirjakauppoja metsänhoitoyhdistyksen kanssa. (kuva 14). Muiden toimijoiden kanssa niitä ei ollut tehty. Metsäalan koulutus oli 8 prosentilla valtakirjan antajista. Valtakirjan antaneista seurakuntatalouksista yli 1 000 hehtaaria metsää omistavia oli 9 prosenttia, 500–1 000 hehtaaria 17 prosenttia ja alle 500 hehtaaria 74 prosenttia. Suurin osa (78 %) valtakirjan antaneista metsäalan koulutuksen saaneista työskenteli alle 500 hehtaaria metsää omistavissa seurakuntatalouksissa.

Vajaa viidennes (16 %) pyysi itse ostotarjoukset. 42 prosenttia näistä seurakuntatalouksista omisti metsää yli 1 000 hehtaaria, 500–1 000 hehtaaria 13 prosenttia ja alle 500 hehtaaria 45 prosenttia. Itse ostotarjouksen pyytäneistä 29 prosentilla oli metsäalan koulutus ja he kuuluivat yhtä henkilöä lukuun ottamatta yli 1 000 hehtaaria metsää omistaviin seurakuntatalouksiin.

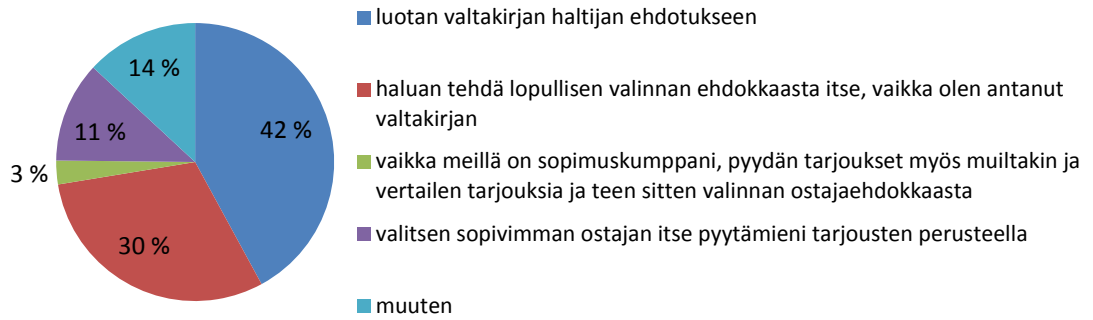
Muulla tavoin puukaupan ilmoitti järjestävänsä 13 prosenttia, joista yli 1 000 hehtaaria metsää omistavia seurakuntatalouksia oli 37 prosenttia, 500–1 000 hehtaaria 16 prosenttia sekä alle 500 hehtaaria omistavia 47 prosenttia. Muulla tavoin puukaupan järjestäneistä vain yhdellä

henkilöllä oli metsäalan koulutus. Vastaajien kommenttien perusteella yhteistä kaikille muulla tavoin puukaupan järjestäjille oli metsänhoitoyhdistyksen mukanaolo kaupanteossa. Se neuvoi, pyysi ostotarjouksia ja esitteli eri vaihtoehtoja, mutta lopullinen päätös tehtiin seurakuntataloudessa.

Kuva 14. Prosentuaaliset osuudet siitä, miten seurakuntataloudet järjestävät puukaupan.

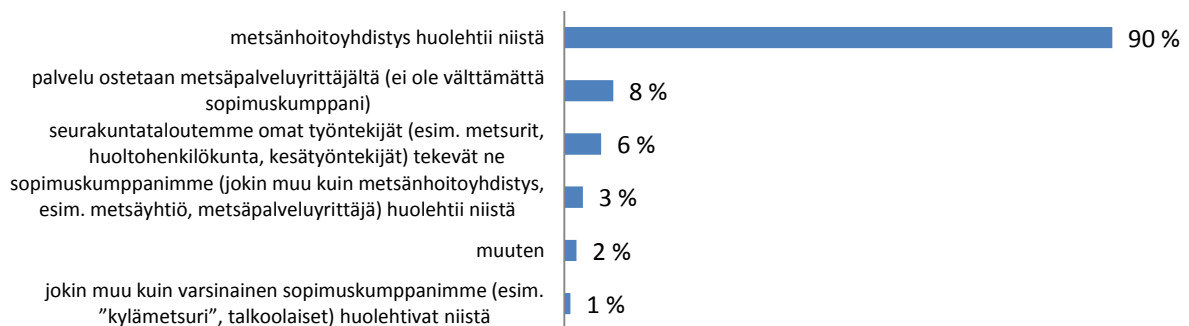
Metsävastaavista henkilöistä 42 prosenttia luotti täysin valtakirjan haltijan eli metsänhoitoyhdistyksen ehdotukseen puukauppakumppanista. 30 prosenttia halusi tehdä lopullisen valinnan itse, vaikka on antanut valtakirjan. Sopimuskumppanista huolimatta 3 prosenttia pyysi muiltakin toimijoilta tarjoukset, vertaili ne ja teki vasta sitten lopullisen valinnan. Noin kymmenesosa (11 %) valitsee ostajaehdokkaan itse pyytämiensä tarjousten perusteella. Muulla tavoin kauppakumppanin valintaan päätyi 14 prosenttia vastaajista. Vastaajien kommenttien perusteella paras hinta oli ratkaisevin tekijä, jonka perusteella ehdotus ostajasta tehtiin kirkkoneuvostolle. Metsänhoitoyhdistys oli mukana lähes kaikissa ”muuten” vastanneiden tapauksissa, mutta ilman valtakirjaa. Se neuvoi metsäasioista vastaavaa henkilöä, kilpailutti ostajaehdokkaat ja vertaili tarjouksia (kuva 15).

Kuva 15. Prosentuaaliset osuudet siitä, miten seurakuntatalouksien metsäasioista vastaava henkilö päätyy siihen, ketä esittää puunostajaksi.

5.6 Metsänuudistamis- ja hoitotyöt

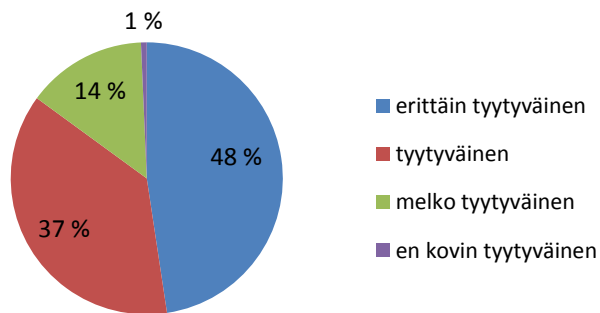
Seurakuntatalouksista 90 prosenttia käytti metsänhoitoyhdistyksen palveluja metsänuudistamis- ja metsänhoitotöiden järjestämisessä. 8 prosenttia oli käyttänyt metsäpalveluyrittäjän palveluja, 6 prosenttia omien työntekijöiden sekä 3 prosenttia sopimuskumppanin palveluja. Loput 3 prosenttia olivat ostaneet palveluja ulkopuoliselta henkilöltä, teettäneet talkoolaisilla tai palkanneet metsäalan harjoittelijoita töihin (kuva 16). Seurakuntatalouksista (9 %), jotka eivät ollenkaan käyttäneet metsänhoitoyhdistyksen palveluja, valtaosa (67 %) käytti metsäpalveluyrittäjän palveluja. Muissa (33 %) työn tekivät sopimuskumppani, omat työntekijät ja talkoolaiset.

Kuva 16. Seurakuntatalouksien tapa järjestää metsänuudistamis- ja/tai metsänhoitotyöt. Joillakin seurakuntatalouksilla voi olla useita tapoja. Osuudet prosentteina.

5.7 Tyytyväisyys

Seurakuntataloudet pitivät hyvänä nykyistä toimintatapaa metsätalouspalveluiden hankintojen järjestämisestä. Vastaajista erittäin tyytyväisiä oli lähes puolet (48 %), tyytyväisiä reilu kolmasosa (37 %) ja melko tyytyväisiä 14 prosenttia. Yhdessä ei oltu kovin tyytyväisiä nykyiseen tapaan. Syy tyytymättömyyteen ei selvinnyt kyselyssä (kuva 17).

Kuva 17. Tyytyväisyys seurakuntatalouksissa nykyisestä toimintatavasta hoitaa metsätalouspalveluiden hankinnat. Osuudet prosentteina.

Vastaajien kommenttien perusteella hankalana asiana pidettiin sitä, että metsäasioihin ei ollut varattu tarpeeksi aikaa tilijaossa. Metsien käyttämistä talouden tasapainottajana ei pidetty hyvänä ratkaisuna, jos metsätaloutta tarkastellaan pidemmällä aikavälillä. Liiallinen ulkopuolelta tuleva paine metsien suojelun lisäämiseksi koettiin häiritsevänä. Hankintojen kilpailuttamista ja vertailua eri toimijoiden kesken pidettiin toivottavana ja näiden toimenpiteiden uskottiin tulevaisuudessa lisääntyvän.

Positiivisena asiana pidettiin yhteistyötä metsänhoitoyhdistyksen kanssa. Se oli sujunut hyvin ja palveluihin oltiin tyytyväisiä. Metsänhoitoyhdistys koettiin puolueettomana, luotettavana ja edullisena paikallisena toimijana, joka tuntee seurakuntatalouden metsät hyvin. Lisäksi sitä pidettiin sopivimpana yhteistyökumppanina ja sen toimintaa pitkäjänteisenä. Metsäyhtiöiden ja metsäpalveluyrittäjien toiminnassa arveluttavaa olivat niiden omat tavoitteet.

6. TULOSTEN TARKASTELO

6.1 Yleistä

Tutkimuksella pyrittiin kartoittamaan seurakuntatalouksien nykyinen tapa metsätalouspalvelujen hankintojen järjestämisessä. Vastaavanlaista näin tarkkaa tutkimusta seurakuntatalouksien metsätalouspalvelujen hankinnoista ei ole aikaisemmin tehty. Saarinen ja Rantala (2010) ovat selvittäneet kyselytutkimuksessaan yhteisöjen (kunnat, kaupungit, ev.lut. seurakuntataloudet, yhteismetsät) metsätalouspalvelujen hankintaa. Heidän tutkimuksessaan sama kysely lähetettiin yhteisöjen metsätalousvastaaville. Tulokset olivat tämän tutkimuksen vastaavanlaisten kysymysten kohdalla samansuuntaisia.

Tämän kyselyn vastausprosentti oli hyvä (54 %). Kysymykset olivat yksiselitteisiä ja ymmärrettäviä. Puuttuvia vastauskohtia oli vähän. Kyselykaavakkeessa oli metsätalousmaan määrä hehtaareina jaettu kuuteen luokkaan ja vastaaja ilmoitti mihin luokkaan kyseinen seurakuntatalous kuului. Vastanneiden seurakuntatalouksien jakauma oli hyvin lähellä jakaumaa, jos otetaan mukaan kaikki Suomen seurakuntataloudet ja luokitellaan ne samalla tavalla. Vähän metsää omistavat (5–50 ha) sekä paljon (yli 2 000 ha) omistavat seurakuntataloudet olivat suhteellisesti aktiivisimpia vastaajia, joten näiden prosentuaalinen osuus oli jonkin verran todellista suurempi. Satunnaisten virheiden määrä tällaisessa tutkimuksessa on mahdollista, mutta epätodennäköistä. Se voi olla jokin ulkoinen tekijä, esimerkiksi lyöntivirhe tietojen tallennuksessa. Systemaattisen virheen mahdollisuus, esimerkiksi epäselvä kysymys, jonka suuri osa vastaajista olisi ymmärtänyt väärin ja joka vääristäisi koko aineistoa, on kysymysten ja niihin annettujen vastausten loogisuudesta päätellen erittäin epätodennäköistä. Tuloksia voidaan tämän perusteella pitää luotettavina eli niiden reliabiliteetti on hyvä, joten tuloksista voidaan tehdä yleistyksiä seurakuntatalouksien toimintatavoista.

Osa tutkimustuloksista oli odotettavissa, kuten metsänhoitoyhdistysten vahva asema seurakuntatalouksien yhteistyökumppanina. Saarisen (2010) mukaan seurakuntataloudet luottavat vahvasti palvelujen hankinnoissa metsänhoitoyhdistyksiin. Samanlainen kuva metsänhoitoyhdistysten asemasta oli muodostunut pitkään metsäalalla työskennelleelle tämän tutkimuksen tekijälle. Tutkimus vahvisti tätä käsitystä ja myös yllätti, koska metsänhoitoyhdistyksen rooli oli oletettuakin merkittävämpi.

6.2 Metsien omistus ja vastuuhenkilöt

Suurimmassa osassa (70 %) seurakuntatalouksista metsäasioista vastaava henkilö oli talouspäällikkö. Lopuissa (30 %) joukko oli hyvin vaihtelevaa, mutta yleensä tässäkin joukossa vastuuhenkilö oli kiinteistö- tai hautaus-toimen viranhaltija. Toimenkuvan kannalta metsäasioiden hoito sopii hyvin talouspäällikölle. Metsätalous on merkittävä tekijä taloudenhoidossa, etenkin paljon metsää omistavien seurakuntatalouksien kohdalla. Metsäasioista vastaavista henkilöistä 12 prosenttia oli suorittanut metsäalan tutkinnon. Yli 2 000 hehtaaria metsää omistavien seurakuntatalouksien metsävastaavista vajaalla kolmasosalla (29 %) oli metsäalan tutkinto. Näissä seurakuntatalouksissa metsäasioiden hoito vie huomattavan paljon työaika, joten metsäalan pohjakoulutus helpottaa tehtävien hoitoa. Lieksan seurakuntaan, jonka omistuksessa on eniten metsiä Suomen seurakuntatalouksista (n. 5 000 ha), on perustettu metsäpäällikön virka. Tämä on järkevää, koska tuollaisen metsäalan suunnitelmallinen hoitaminen tarvitsee kokopäiväisen työpanoksen. Vastaavanlainen ratkaisu saattaisi olla kannattavaa yli 3 000 hehtaaria metsää omistavissa seurakuntatalouksissa. Seurakuntatalouksien, joiden omistama metsien määrä on vähäinen tai palstat ovat hajallaan, kannattaisi harkita yhteismetsän osakkaaksi liittymistä. Se voisi tarjota helpon, hyvän ja toimivan ratkaisun seurakuntatalouksien metsäomistuksen tavoitteisiin ja helpottaisi metsävastaavien työtä.

6.3 Hankintojen ohjeistus

Suurimmalla osalla (86 %) seurakuntatalouksista ei ollut käytössään erillistä ohjetta metsätalouden hankintoihin. 14 prosentilla sellainen oli, mutta ohjeiden sisältö ei selvinnyt tutkimuksessa. Metsätalouspalvelujen ostaminen harvoin ylittää kansallista kynnsarvoa (30 000 €), joten niitä ei todennäköisesti mielletä samalla tavoin hankinnoiksi, kuin mitä ovat useat materiaali- tai muut palveluhankinnat. Kynnsarvon alittaviin hankintoihin ei sovelleta hankintalakiä, eli niitä ei tarvitse ilmoittaa HILMA:ssa. Kuitenkin niissä pitää noudattaa julkisten hankintojen peruseriaatteita: tasapuolisuutta, syrjimättömyyttä, avoimuutta ja suhteellisuutta.

Vain kuudella prosentilla seurakuntatalouksista oli ollut viimeisen kolmen vuoden aikana kansallisen kynnsarvon ylittävä metsätalouteen liittyvä hankinta. Tutkimuksesta ei selvinnyt milloin hankinnat oli tehty, mutta oletettavasti ne oli tehty ennen 1.6.2010. Tuolloin kansallinen kynnsarvo oli puolet pienempi (15 000 €). Saattaisi olla hyvä, jos kaikissa seurakuntata-

louksissa olisi käytössä yhtenäinen metsätalouspalvelujen hankintaohje. Se sisältäisi käytännön ohjeita ja vinkkejä sekä toimintaperiaatteet, miten hankinnat tehdään lain, hyvien hallintotapojen sekä kirkon johtosäännön mukaisesti.

6.4 Yhteistyökumppanit ja -sopimukset

Tutkimukseen vastanneista seurakuntatalouksista suurin osa oli valinnut yhteistyökumppanikseen metsänhoitoyhdistyksen. Kaikista sopimuksen tehneistä yhteistyösopimuksen yhdistyksen kanssa oli tehnyt 90 prosenttia. Metsäyhtiöiden ja metsäpalveluyrittäjien kanssa yhteistyösopimuksia oli tehty vain vähän (10 %). Metsäyhtiöistä eniten sopimuksia oli Metsäliiton kanssa (5 %). Stora Enson kanssa oli sopimus vain noin prosentilla, kuten myös UPM:n kanssa. Metsäyhtiöillä on mahdollisuus tarjota missä päin tahansa Suomea kilpailukykyisellä hinnalla erilaisia metsätalouden palveluja käyttäjien tarpeiden mukaisesti ja ne tekevät mielellään yhteistyösopimuksia. Lähes sama tilanne on myös metsäpalveluyrittäjien kohdalla.

Kaikista yhteistyösopimuksista suurin osa (63 %) oli kaikki palvelut kattavia sopimuksia. ”Avaimet käteen” -sopimus on vaivattomin ja suositeltavin tapa hankkia palvelut samalta toimijalta. Silloin syntyy yhteistyökumppanuus, joka on pidemmällä aikavälillä taloudellisesti kannattavampaa ja laadullisesti parempaa kuin yksittäisistä palveluista sovittaessa. Yksittäistä palveluista puukauppa, metsänhoito ja metsänuudistamissopimukset olivat suosituimpia.

Yhteistyökumppaniksi suurin osa (70 %) seurakuntatalouksista valitsi ennestään tutun toimijan eli lähes kaikissa tapauksissa metsänhoitoyhdistyksen. Erittäin pieni osa (2 %) järjesti yleisen tarjouskilpailun. Loput (28 %) järjestivät sen jollain muulla tavoin tai tarjoukset pyydettiin vain muutamilta toimijoilta ja yhteistyökumppani valittiin niiden joukosta. Yhteistä näissäkin oli se, että lähes kaikissa valituksi tuli metsänhoitoyhdistys, joten seurakuntataloudet ovat olleet tyytyväisiä yhteistyöhön. Tyytyväisyys ilmeni myös vastaajien vapaissa kommentteissa. Tarjousten perusteella tehtyyn valintaan aiemman hyvän kokemuksen lisäksi vaikutti edullisin hinta.

Seurakuntatalouksissa metsänhoitoyhdistyksellä on selkeästi ”etulyöntiasema” muihin metsäalan toimijoihin nähden. On ymmärrettävää, että paikallinen tuttu metsänhoitoyhdistys, jonka kanssa on tehty yhteistyötä jo kauan, ja jota pidetään puolueettomana ja luotettavana toimijana, valitaan yhteistyökumppaniksi. Menettelytapa ei kuitenkaan ole täysin hankintalainsäädännön peruseriaatteiden (tasapuolisuuden, syrjimättömyyden, avoimuuden ja suhteellisuuden), eikä kokonaistaloudellisesti edullisin -periaatteen mukaista. Jokaisen seurakuntatalouden alueella toimii aktiivisesti muitakin metsäalan toimijoita, kuten metsäyhtiöt ja metsäpalveluyrittäjät. Nämä toimijat tulisi huomioida, kun valitaan yhteistyökumppania.

Hankintayksiköt hakevat yleensä kokonaistaloudellisesti edullisinta vaihtoehtoa hankinnoilleen, ellei tarjouspyynnössä ole erikseen mainintaa, että haetaan halvinta. Kallein palvelu ei takaa parasta laatua, eikä halvin ole välttämättä huonointa. Kokonaistaloudellisesti edullisimmassa valinnassa otetaan huomioon hinnan ja hankintahetkeen liittyvien hyötyjen lisäksi muitakin kriteerejä, kuten laatu, ympäristöystävällisyys, esteettisyys ja vaikutukset tulevaisuuteen.

6.5 Palvelujen laatu

Palvelujen laatuun liittyviin tekijöihin tulisi yhteistyökumppania valittaessa kiinnittää erityistä huomiota. Seurakuntatalouksien tekemissä yhteistyösopimuksissa valtaosassa (78 %) ei ollut erityismainintoja palvelujen laatukriteereistä. 22 prosentissa laatutavoitteista oli sovittu. Kyselystä ei selvinnyt, millaista laatua koskevia asioita ne sisälsivät. Puunmyyntitulot ovat erityisen tärkeitä seurakuntatalouksille. Koko puukauppaprosessi suunnittelusta korjuuseen pitäisi onnistua niin, että metsien monikäytön tavoitteet sekä puuntuottamisen tavoitteet huomioidaan kirkon ympäristödiplomin (sertifiointiehtoihin perustuva) edellyttämällä tavalla.

Julkisyhteisöistä Metsähallitus ostaa kaikki konetyöpalvelut itsenäisiltä yrittäjiltä. Yrittäjäväestön perusteena on kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto, jota arvioidaan hinnan ja laatutekijöiden perusteella. Tarjousten vertailuperusteissa hinnalla on prosentuaalisesti suurin painoarvo. Sen lisäksi ovat laadulliset vertailukriteerit, jotka on pisteytetty eri tekijöiden, kuten kaluston iän ja käytännön laadun toteutumisen mukaan. Näiden perusteella lasketaan tähän tarkoitukseen kehitettyä laskukaavaa käyttäen kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous.

Lisäksi palvelun pitää olla Metsähallituksen tarpeisiin sopivaa sekä ympäristöystävällistä (Metsähallitus 2011).

Seurakuntataloudet hankkivat metsätalouspalvelut toimijoilta, joilla on käytössään omat laadunvalvontamenetelmät. Nämä ovat enimmäkseen työn teknisen laadun seurannan menetelmiä. Toimijat ostavat Metsähallituksen tavoin konetyöt yksityisiltä urakoitsijoilta ja tekevät omavalvontaa urakoitsijoihin päin. Poikkeuksena ovat seurakuntatalouksien ostamat palvelut metsäpalveluyrittäjiltä, joilla on käytössään oma konekalusto. Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen selvittämiseksi seurakuntatalouksissa kannattaisi harkita samankaltaisen menetelmän käyttöönottoa kuin on Metsähallituksella. Palvelukuvaukset ja vertailukriteerit pitäisi suunnitella seurakuntatalouksien tarpeisiin sopiviksi. Kokonaistaloudellisesti edullisimman palvelun valinta olisi silloin perusteltua. Lisäksi seurakuntataloudet olisivat mukana edistämässä laatu vastuuta korostavan kulttuurin kehittymistä metsä- ja ympäristöasioiden hoidossa.

6.6 Metsäsuunnitelma

Kirkkojärjestyksen 15 luvun 8 a §:n 1 momentissa mainitaan, että seurakuntatalouksilla pitää olla voimassa oleva metsäsuunnitelma. Kaikissa kyselyyn vastanneissa seurakuntatalouksissa sellainen oli. Metsänhoitoyhdistys oli laatinut valtaosan(59 %) seurakuntatalouksien metsäsuunnitelmista. Metsäkeskus oli tehnyt suunnitelmista vain hieman yli kolmasosan (37 %). Normaalisti metsäkeskus laatii suurimman osan yksityismetsien metsäsuunnitelmista. Metsäpalveluyrittäjän tekemiä suunnitelmia oli muutama ja jossain seurakuntataloudessa se oli tehty itse. Yleistä tarjouskilpailua metsäsuunnitelman laatijasta oli käyttänyt vain neljä prosenttia seurakuntatalouksista. Metsien monikäytön ja puuntuottamisen yhteensovittaminen suunnitelmien mukaan ei ollut vastaajien mukaan ongelmallista. Metsäsuunnitelmiin oltiin tyytyväisiä ja perinteisesti metsäkeskus ja metsänhoitoyhdistys ovat ne tehneet, joten kilpailuttamista ei ole pidetty tarpeellisena. Mahdollisesti seurakuntatalouksissa ei ole tiedetty, että metsäsuunnitelmia tekevät muutkin alan toimijat. Onnistunut metsätalous pohjautuu hyvin tehtyyn metsäsuunnitelmaan, joten ei ole samantekevää, kuka suunnitelman on tehnyt. Metsäsuunnitelman teettäminen on merkittävä menoerä yli 1 000 hehtaaria omistaville seurakuntatalouksille. Tosin suunnitelman tarvitsee tehdä vain joka kymmenes vuosi.

6.7 Puukauppa

Puukauppaprosessi seurakuntatalouksissa alkoi suurimmassa osassa (63 %) yhteistyökumppanin aloitteesta. Neljäsosa (26 %) ryhtyi järjestelemään puukauppaa itse ja joka kymmenessä (11 %) prosessi alkoi muulla tavoin. Seurakuntatalouksien puukaupoista suurin osa (71 %) oli metsänhoitoyhdistyksen valtakirjakauppoja. Saarisen (2010) tutkimuksen mukaan viimeisen viiden vuoden aikana metsänhoitoyhdistykset ovat tehneet noin 80 prosenttia seurakuntien puukauppatarjousvertailuista ja puunmyyntisuunnitelmista.

Muiden toimijoiden (esim. metsäpalveluyrittäjien) kanssa ei valtakirjakauppoja ollut tehty. Suurin osa (42 %) luotti valtakirjan haltijan ehdotukseen, mutta moni (30 %) halusi tehdä valinnan itse valtakirjasta huolimatta. Suoria kauppoja puunostajien kanssa oli tehnyt 29 prosenttia seurakuntatalouksista. Valtakirjakaupoissa metsänhoitoyhdistys hoitaa kilpailuttamisen. Se etsii ostajan, joka maksaa puusta parhaimman kuutiohinnan tai ostajalla on käytössään sellaiset katkontaohjeet, että kauppa on taloudellisesti kannattavin. Tuloksista voi päätellä, että seurakuntatalouksien puukaupoista kilpailutetaan yli 85 prosenttia. Metsänhoitoyhdistys kilpailuttaa kaikki valtakirjakauppansa ja suorista kaupoista kilpailutetaan noin puolet.

Hankintalaki ei koske puun myyntiä. On selvää, että hinnalla on ratkaisevin merkitys puukaupassa. Jos tarkastellaan eri ostajien puusta maksamaa kuutiohintaa, erot ovat varsin pienet. Ne ovat yleensä muutaman euron luokkaa. Metsänhoitoyhdistys ottaa palveluistaan maksun. Metsäyhtiöillä on käytössään sopimuskumppaneilleen bonus- ja hintatakuujärjestelmät, joilla puusta voi saada paremman hinnan. Metsäpalveluyrittäjien palvelujen tarjonta on monipuolista. Laatu- ja ympäristöasioiden täytyy nykyisin olla kaikilla toimijoilla hyvällä tasolla. Huomioitavia asioita on monenlaisia, joten kokonaistaloudellisesti edullisimman vaihtoehdon löytäminen puukaupassa on haastavaa.

6.8 Metsänuudistamis- ja hoitotyöt

Suurin osa (90 %) seurakuntatalouksista käytti metsänuudistamis- ja hoitotyössä metsänhoitoyhdistyksen palveluja. Tämä lienee ollut normaali käytäntö jo kauan, koska metsänhoitoyhdistys on ne perinteisesti hoitanut. Vain kolme prosenttia oli käyttänyt talkoolaisia tai metsä-

alan harjoittelijoita. Metsänuudistamis- ja hoitotyöt sopivat hyvin harjoittelijoille, joten heidän palkkaamista näihin tehtäviin kannattaisi lisätä. Hyöty olisi molemminpuolista. Saarisen (2010) mukaan metsänhoitoyhdistys teki 80 prosenttia seurakuntatalouksien metsänuudistamis- ja hoitotöistä viimeisen viiden vuoden aikana. Tulevaisuudessa seurakuntatalouksissa tilanteen uskotaan pysyvän nykyisellään.

6.9 Johtopäätökset

Metsänhoitoyhdistyksillä on keskeisin rooli seurakuntatalouksien metsätalouspalvelujen tuottamisessa. Niillä on erityisen hallitseva asema puukauppapalvelujen sekä metsänuudistamis- ja hoitotöiden toteuttajina. Seurakuntatalouksilla on pitkät perinteet ja hyvä kokemus yhteistyöstä metsänhoitoyhdistysten kanssa, joten toimintatavan muutosta ei ole pidetty tarpeellisenä. Kilpailutuksen järjestyminen kyseenalaistetaan, kun tiedetään jo etukäteen, että käytännössä yksi toimija tulee toimimaan yhteistyökumppanina. Kilpailuttaminen vaatii myös vankkaa kilpailuttamisosaamista, jota seurakuntatalouksissa ei ehkä riittävästi ole. Seurakuntataloudet eivät välttämättä osaa hyödyntää olemassa olevaa muuta tarjontaa. Todennäköisesti seurakuntatalouksilla on liian vähän tietoa metsäyhtiöiden ja metsäpalveluyrittäjien tarjoamista palveluista. Niiden toimintatapoihin ja tavoitteisiin ei luoteta niin paljon kuin puolueettomana ja voittoa tavoittelemattomana pidettyyn metsänhoitoyhdistykseen. Joillakin seurakuntatalouksilla saattaa vielä olla metsäyhtiöitä kohtaan ennakkoluuloja viimeaikaisten kartelliepäselvyyksien vuoksi. Saarisen (2010) mukaan metsäpalveluyrittäjien sekä metsäyhtiöiden asiantuntijapalvelujen käyttäminen seurakuntatalouksissa näyttäisi kuitenkin lähivuosina lisääntyvän.

Tutkimuksella onnistuttiin selvittämään miten seurakuntataloudet järjestivät hankinnat ja palvelujen kilpailuttamisen sekä millaisia asioita sopimukseen liittyi. Laatu- ja monikäytön tavoitteiden sisällyttäminen tarkoituksenmukaisesti palvelujen hankintoihin olisi kaivannut lisäinformaatiota laajemmalla joukolla, esimerkiksi seurakunnan luottamushenkilöiltä. Yhden henkilön näkökulma ei ollut riittävä antamaan luotettavaa vastausta. Nyt asiasta jäi sellainen vaikutelma, että laatu- ja monikäyttöasioihin oltiin tyytyväisiä, ne ovat hoituneet automaattisesti, eikä niitä ole tarvinnut erikseen hankinnoissa korostaa. Metsäyhtiöiden palvelut olivat hyvin vähäisiä, joten tutkimuksessa ei selvinnyt onko niiden tarjoamien konsulttipalveluiden käyttö täysin ongelmatonta. Lievä varovaisuus metsäyhtiöitä kohtaan oli

havaittavissa, joten seurakuntatalouksien toiminta ei tältä osin ollut täysin hankintalainsäädännön peruseriaatteiden mukaista.

Kyselyyn olisi kaivattu muutamia syventäviä, avoimia kysymyksiä, jotta olisi saatu tarkempaa tietoa esimerkiksi hankintaohjeiden sisällöstä, laadinnasta ja käytöstä. Joidenkin vastauksissa ilmennyt tyytymättömyys ei myöskään selittynyt. Tosin vastausaktiivisuus olisi todennäköisesti laskenut, jos kysymykset olisivat olleet liian pikkutarkkoja. Jatkotutkimusaiheena voisi olla selvitys, onko seurakuntatalouksissa tarvetta yhtenäisille metsätalouspalveluja koskeville hankintaohjeille, sekä millaiset ohjeet olisivat sisällöltään, jotta ne vastaisivat kaikkien seurakuntatalouksien tarpeita.

KIRJALLISUUS

- Blomberg, M. 2005. Puunmyyjien asiakastyytyväisyyden mittaaminen ja UPM-Kymmene Pohjanmaan hankinta-alueen puunmyyjien asiakastyytyväisyys. Pro gradu. Joensuun yliopiston metsätieteellinen tiedekunta. 58 s.
- Elinkeinoelämän keskusliiton verkkopalvelu. 2010. [Verkkodokumentti] Saatavissa: <http://www.hpl.fi/www/fi/yrityslainsaadanto/kilpailulainsaadanto/index.php>. [Viitattu 12.7.2011].
- Elinkeinoelämän keskusliiton verkkopalvelu. 2010. [Verkkodokumentti] Saatavissa: http://www.hpl.fi/www/fi/yrityslainsaadanto/julkiset_hankinnat/index.php. [Viitattu 12.7.2011].
- Halonen, K-M. 2010. Julkisten hankintojen uudet yleiset sopimusehdot palveluhankinnoissa - palvelun laatu ja laadun valvonta. Edilex 2010/42. Artikkel, versio 1.0.
- Hankintalaki 30.3.2007/348.
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollisen tutkimus. Edita Prima Oy. Helsinki.
- HILMA. Julkiset hankinnat 2010. [Verkkodokumentti] Saatavissa: <http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/docs/kynnysarvot> [Viitattu 6.6.2011].
- HILMA. Etusivu. [Verkkodokumentti] Saatavissa: <http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/?all=1>. [Viitattu 6.7.2011].
- Hyvönen, O. Kess, K. Piisi, T. Tuomela, H. Uotila, J. 2007. Julkiset hankinnat hankintayksiköissä. Edita Prima Oy, Helsinki. 370 s.
- Johanson, V.F. 1931. Suomen evankelisluterilaisen kirkon maanomistus ja talous. Suomen maataloustieteellisen seuran julkaisuja. Acta Agralia Fennica 22. Helsinki. 196 s.
- Kalima, K., Häll, M., Oksanen, A. 2007. Julkisyhteisöjen hankintatoimen oikeussäännöt. Suomalaiset oikeusjulkaisut SOJ OY. Helsinki 2007. 316 s.
- Kiikka, M. 1999. Suomen ev.lut. kirkon verkkosivut. [Verkkodokumentti] Saatavissa: <http://www.evl.fi/kkh/kt/uutiset/huh99/metsa.htm>. [Viitattu 26.5.2011].
- Kirkkohallituksen ohjeita ja tiedotuksia 1971. Tilastotietoja seurakuntien maanomistuksesta. Kirkkohallitus.
- Kirkkohallituksen tilastot 2009. Kirkkohallitus.
- Kirkkojärjestys 8.11.1991/1005 v.1993.
- Kirkkolaki 26.11.1993/1054
- Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009. Kirkkohallitus.
- Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011.

- Kärhä, K & Oinas, S. 1998. Satisfaction and Company Loyalty as Expressed by Nonindustrial Private Forest Owners Towards Timber Producers Organisations in Finland. *Silva Fennica* 32(1): 27–42.
- Laakoli, K. 2008. Julkiset hankinnat ja kokonaistaloudellinen edullisuus erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluhankintojen näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Working paper; 354/2008: 1-9.
- Laki metsänhoitoyhdistyksistä 10.7.1998/534.
- Lappi-Seppälä, M. 1940. Suomen evankelisluterilaisten seurakuntien kirkollisvirkatalojen metsät ja metsätalous. *Acta Forestalia Fennica* 49. 156 s.
- Lehtinen, J. R. 1983. Asiakasohjautuva palveluyritys. *Ekonomia-sarja*. Weilin+Göös . 187 s.
- Lundström, I. 2011. Kuntien palveluhankintojen murros. Tutkimus kuntien palveluhankintojen kilpailuttamisessa esiintyvistä ongelmista ja niiden syistä. Suomen Kuntaliitto. Helsinki. Akateeminen väitöskirja. Acta nro 227: 1–222 [Verkkodokumentti] Saatavissa: <http://acta.uta.fi/teos.php?id=11459>. [Viitattu 16.11.2011].
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän verkkosivut. [Verkkodokumentti] Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/1427/Seurakunnat_ja_Museovirasto_asiakkaina.pdf. [Viitattu 6.5.2011].
- Metsähallituksen verkkopalvelu. 2011. [Verkkodokumentti] Saatavissa: <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa.fi/metsatalous/Urakointi/Sivut/Urakointi%20Metsahallituksessa.aspx>. [Viitattu 8.11.2011].
- Metsätilastollinen vuosikirja 2010. Metsäntutkimuslaitos. 470 s.
- Määttä, Kalle. 2004. Uusi kilpailunrajoituslaki. Helsinki 2004.
- Mykkänen, P. 2009. Laittomat suorahankinnat rehottavat. *Kauppalehti* 22.4.2009, 4–5.
- Oinas, S. 1997. Puunmyyjien asiakastyytyväisyys. Metsäteknologian ja puutalouden pro gradu. Joensuun yliopiston metsätieteellinen tiedekunta. 71 s.
- Pakkala, P. 2004. Metsänhoitoyhdistyksien palvelujen laatu ja sen kehittämistarpeet. Metsäsuunnittelun ja ekonomian lisensiaattitutkielma. Joensuun Yliopisto, Metsätieteellinen tiedekunta. 97 s.
- Palo, H. 2011. Sähköpostitiedonanto 5.5.2011. Maankäyttöpäällikkö. Kirkkohallitus. Helsinki.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. & Berry, L. 1994. Reassessment of Expectations as a Comparison Standard in Measuring Service Quality: Implications for Future Research. *Journal of Marketing* 58(January): 111–124.
- Rantonen, S. 2002. Puunmyyjien asiakastyytyväisyystutkimus. UPM-Kymmenen opinnäyte-työ. 55 s.
- Rieppo, K. 2010 (toim.) Kasvun eväät metsä- ja puualan yrityksille. TTS:n julkaisuja 406. Nurmijärvi 2010. 76 s, 41–42.

- Ronkainen, S. Mertala S. & Karjalainen A. 2008. Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa: Ronkainen, S. & Karjalainen, A. (toim.) Sähköä kyselyyn. Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi. Ss 1–209.
- Rämö, A.-K. & Toivonen, R. 2007. Metsä- ja puukauppapalveluiden laatu ja sen ulottuvuudet metsänomistajan näkökulmasta, Pellervon taloudellisen tutkimuskeskuksen raportteja 203: 1, 78. 111 s.
- Saarinen, V.-M. 2010. Yhteisöjen metsissä on kasvupotentiaalia metsäpalveluyrityksille. TTS. Työtehoseura. TEHO 1/2010. Metsätalousnumero: s 22–24. 37 s.
- Saarinen, V.-M. & Rantala, J. 2010. Metsäpalveluyrityksille on kasvavaa kysyntää kaikissa metsänomistajaryhmissä. Julkaisussa: Rieppo, K. (toim.) Kasvun eväät metsä- ja puualan yrityksille. TTS:n julkaisuja 40676: 40–42.
- Sakasti.evl.fi. Seurakuntatyön ja hallinnon verkkopalvelu kirkon työntekijöille ja toimijoille. Kirkkohallitus [Verkkodokumentti] Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/IX_maank_metsatalous.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/IX_maank_metsatalous.pdf). [Viitattu 6.5.2011].
- Sikanen, L., Saarihahti, A. & Kärhä, K. 2004. Yksityismetsänomistajien puukauppa tyytyväisyyden seurausvaikutukset. Metsätieteen aikakauskirja 3/2004: 321–326
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2007. Kirkkohallituksen yleiskirje Nro 28/2007.
- Työ- ja elinkeinoministeriön verkkopalvelu. [Verkkodokumentti] Saatavissa <http://www.tem.fi/index.phtml?s=102>. [Viitattu 12.7.2011].

Liite 1.

KOSKEE VAIN METSÄÄ OMISTAVIA SEURAKUNTATALOUKSIA. PYYDÄN VÄLITTÄMÄÄN TÄMÄN KYSELYN SEURAKUNTALOUTENNE METSÄASIOITA HOITAVALLE HENKILÖLLE.

Arvoisa vastaaja,

Teen Itä-Suomen yliopistossa metsätieteiden pro gradu -tutkielmaa metsätalouspalveluiden hankinnoista Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää seurakuntatalouksien toimintatapoja ja kehittämistarpeita hankintojen järjestämisessä.

Tämä kysely on tarkoitettu kaikille Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntatalouksien metsäasioista vastaaville henkilöille. **Vastauksenne on erittäin tärkeä**, jotta tutkimuksen tulokset vastaisivat mahdollisimman kattavasti ja luotettavasti seurakuntatalouksien näkökantoja.

Kyselyyn on helppo vastata. Siinä on 20 monivalintakysymystä sekä yksi kohta, jossa on mahdollisuus vapaamuotoiseen kommentointiin. Lomakkeen täyttäminen vie aikaa noin 15 minuuttia. Vastauksia käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eivätkä kenenkään yksittäisen vastaajan näkemykset tule esille tutkimuksen missään vaiheessa.

Toivon, että käytätte kyselyyn hetken työajastanne ja täyttäisitte lomakkeen viimeistään 10.05.2011.

Kyselyyn pääsee vastaamaan osoitteessa:

<http://elomake.joensuu.fi/lomakkeet/2597/lomake.html>

Mikäli Teillä on kysymyksiä tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä minuun.

Yhteistyöstä ja arvokkaasta avustanne kiittäen!

Hannu Laukkanen

Metsätalousinsinööri (AMK), maat. ja metsät. yo.
Itä-Suomen yliopisto, metsätieteiden osasto
P. 050 344 8543
S-posti: hape.laukkanen@gmail.com

Liite 2.

KYSELY EVANKELIS-LUTERILAISTEN SEURAKUNTIEN JA SEURAKUNTAYHTYMIEN METSÄASIOISTA VASTAAVILLE HENKILÖILLE

Lomake

1. Seurakuntataloudessanne on metsätalousmaata?

- 5-50 ha
- 50-100 ha
- 100-500 ha
- 500-1000 ha
- 1000-2000 ha
- yli 2000 ha

Valitse

koko metsäomaisuutenne on suojeltu tai muutoin hakkuutoimintojen ulkopuolella

jos koko metsäomaisuutenne on suojeltu tai muutoin hakkuutoimintojen ulkopuolella, niin kuinka monta hehta-

ria kyseisiä alueita on yhteensä? (voitte lopettaa vastaamisen tähän)

2. Seurakuntataloudessanne metsäasioista vastaava henkilö on?

- talouspäällikkö
- talousjohtaja
- kiinteistöpäällikkö
- kiinteistöjohtaja
- hallintopäällikkö
- hallintojohtaja
- muu

Valitse

jos muu, niin mi-

kä?

3. Onko Teillä metsäalan ammatti-, opisto- tai korkeakoulututkintoa?

on ei

Valitse

4. Onko seurakuntataloudessanne käytössä **erillistä ohjetta**, jossa määritellään miten **metsätalouspalveluiden** hankinnat hoidetaan?

on ei

Valitse

5. Onko seurakuntataloudessanne ollut viimeisen kolmen vuoden aikana metsätalouspalveluihin liittyvää hankintaa, jonka kokonaisarvo on ylittänyt hankintalain 15 §:n kynnyksarvon?

on ei

Valitse

6. Onko seurakuntataloudessanne voimassa olevaa yhteistyösopimusta (esim. metsäpalvelusopimus, jäsenetusopimus, puukaupan tai metsänhoidon yhteistyösopimus tms.) jonkun toimijan kanssa? (voitte vastata useampaan kohtaan, jos on useita sopimuksia)

- ei ole (jos vastasitte tähän, niin siirtykää kohtaan 12)
- on metsänhoitoyhdistyksen
- on Stora Enson
- on UPM:n
- on Metsäliiton/Metsämantujen
- on Harvestian
- on Tornatorin
- on metsäpalveluyrittäjän
- on jonkun muun (esim. toisen seurakuntatalouden henkilön konsulttiapu)

jos jonkun muun, niin minkä?

7. Jos seurakuntataloudessanne on yhteistyösopimus/sopimuksia, niin millainen on sen/niiden sisältö? (voitte vastata useampaan kohtaan)

- sopimus toimii ” avaimet käteen”-periaatteella, eli se kattaa kaikki metsätalouden palvelut omien tarpeidemme mukaisesti
- sopimus koskee puukauppaa
- sopimus koskee puunkorjuuta
- sopimus koskee metsänhoitotöitä
- sopimus koskee metsänuudistamistöitä
- sopimus koskee metsäsuunnitelman ylläpitoa
- sopimus koskee hallinnollisia palveluita esim. tukihakemuksia
- sopimus koskee muita palveluita

jos sopimus koskee muita palveluita, niin mi-

tä?

8. Yhteistyösopimuksen voimassaoloaika? (voitte vastata useampaan kohtaan, mikäli sopimuksia on useamman toimijan kanssa)

- toistaiseksi voimassa
- 1-3 vuotta
- yli 3 vuotta

9. Miten valitsitte yhteistyökumppanin?

- yleisen tarjouskilpailun perusteella
- järjestin ennakoilmoittautumiseen perustuvan tarjouskilpailun (hankkeesta kuulutettiin ja halukkaat ilmoittautuivat tarjouskilpailuun)

Valitse ja valitsin ilmoittautuneista toimijat, joille lähetin tarjouspyynnön

- pyysin tarjoukset muutamilta (2-5) toimijoilta
- sopimus tehtiin suoraan ennestään tutun yhteistyökumppanin kanssa
- muuten

jos muuten, niin miten?

10. Jos valitsitte yhteistyökumppanin yleisen tarjouskilpailun tai ennakoilmoittautumiseen perustuvan tarjouskilpailun perusteella tai niistä muutamista toimijoista, joilta pyysitte tarjoukset, niin mitkä 2 asiaa vaikuttivat eniten valintaanne?

- edullisin hinta
- paikallinen toimija
- erityisen hyvä maine laadukkaiden metsätalouspalveluiden tuottajana (ei välttämättä halvin eikä paikkakuntalainen)
- toimijalla merkittävä markkina-asema paikkakunnalla (ei välttämättä halvin eikä paikkakuntalainen)
- hyvä kokemus aikaisemmasta yhteistyöstä
- muu

jos muu, niin mikä?

11. Onko yhteistyösopimuksessa palvelun laatu jollain tavalla erityisesti huomioitu?

- sopimuksessa ei ole mitään erityismainintoja laadun suhteen
- sopimuksessa on määritelty erikseen laatuavoitteet
- sopimuksessa on määritelty erikseen laatuavoitteet ja mahdolliset sanktiot, jos ne eivät toteudu
- muuten

jos muuten, niin miten?

12. Seurakuntataloutenne metsäsuunnitelman on laatinut?

- ei ole metsäsuunnitelmaa (jos vastasitte tähän, niin siirtykää kohtaan 16)
- metsäkeskus
- metsänhoitoyhdistys
- metsäpalveluyrittäjä
- itse laadittu
- muu

Valitse

jos muu, niin mikä?

13. Pysittekö metsäsuunnitelman laadintaan tarjouksia muilta toimijoilta?

kyllä en

Valitse

14. Millä perusteella valitsitte metsäsuunnitelman laatijan?

- yleisen tarjouskilpailun perusteella
- järjestin ennakoilmoittautumiseen perustuvan tarjouskilpailun (hankkeesta kuulutettiin ja halukkaat ilmoittautuivat tarjouskilpailuun)

Valitse

ja valitsin ilmoittautuneista toimijat, joille lähetin tarjouspyynnön

- pyysin tarjoukset muutamilta (2-5) toimijoilta
- sopimus tehtiin suoraan ennestään tutun yhteistyökumppanin kanssa
- muuten

jos muuten, niin miten?

15. Miten tyytyväinen olette nykyiseen metsäsuunnitelmaanne (esim. metsien monikäytön ja puuntuottamisen tavoitteiden yhteensovittamisen suhteen)?

- erittäin tyytyväinen
- tyytyväinen
- melko tyytyväinen
- en kovin tyytyväinen
- en ollenkaan tyytyväinen

Valitse

jos ette ole kovin tyytyväinen tai ette ollenkaan tyytyväinen, niin mik-

si?

16. Miten puukaupantekoprosessi seurakuntataloudessanne alkaa?

- seuraan metsäsuunnitelmaa itse ja sen pohjalta alan suunnittelemaan ja järjestelemään puukauppaa
- yhteistyökumppani (esim. metsänhoitoyhdistys, metsäyhtiö, metsäpalveluyrittäjä) tekee metsäsuunnitelman
- Valitse** pohjalta ehdotuksen, puukaupasta
- muuten

jos muuten, niin miten?

17. Miten järjestätte puukaupan seurakuntataloudessanne?

- metsänhoitoyhdistykselle annetaan valtakirja puukaupan hoitamiseen
- metsäpalveluyrittäjälle annetaan valtakirja puukaupan hoitamiseen
- Valitse** pyydän itse ostotarjoukset
- seurakuntataloudessamme on sopimus vakituisen puunostajan kanssa ja se hoitaa puukaupan
- muuten

jos muuten, niin miten?

18. Miten päädytte siihen, ketä esitätte ostajaksi?

- luotan valtakirjan haltijan ehdotukseen
- haluan tehdä lopullisen valinnan ehdokkaasta itse, vaikka olen antanut valtakirjan
- teemme aina kaupat sopimuskumppanimme kanssa enkä pyydä muilta tarjouksia
- Valitse** vaikka meillä on sopimuskumppani, pyydän tarjoukset myös muiltakin ja vertailen tarjouksia ja teen sitten valinnan ostajaehdokkaasta
- valitsen sopivimman ostajan itse pyytämieni tarjousten perusteella
- muuten

jos muuten, niin miten?

19. Miten järjestätte metsänuudistamis- ja/tai metsänhoitotyöt seurakuntataloudessanne? (voitte vastata useampaan kohtaan)

- metsänhoitoyhdistys huolehtii niistä
- sopimuskumppanimme (jokin muu kuin metsänhoitoyhdistys, esim. metsäyhtiö, metsäpalveluyrittäjä) huolehtii niistä
- jokin muu kuin varsinainen sopimuskumppanimme (esim. ”kylämetsuri”, talkoolaiset) huolehtivat niistä
- seurakuntataloutemme omat työntekijät (esim. metsurit, huoltohenkilökunta, kesätyöntekijät) tekevät ne
- palvelu ostetaan metsäpalveluyrittäjältä (ei ole välttämättä sopimuskumppani)
- muuten

jos muuten, niin miten?

20. Miten tyytyväinen olette nykyisestä toimintatavasta hoitaa metsätalouspalveluiden hankinnat seurakuntataloudessanne?

- erittäin tyytyväinen
- tyytyväinen
- Valitse** melko tyytyväinen
- en kovin tyytyväinen
- en ollenkaan tyytyväinen

jos ette ole kovin tyytyväinen tai ette ollenkaan tyytyväinen, niin mik-

si?

21. Vapaamuotoiset kommentit:

Tietojen lähetyk

KIITOS VASTAUKSISTA!

Liite 3.

KOSKEE VAIN METSÄÄ OMISTAVIA SEURAKUNTATALOUKSIA. PYYDÄN VÄLITTÄMÄÄN TÄMÄN KYSELYN SEURAKUNTALOUTENNE METSÄASIOITA HOITAVALLE HENKILÖLLE.

Arvoisa vastaanottaja,

Teille lähetettiin 3.5.2011 kysely metsätalouspalveluiden hankinnoista. En ole kuitenkaan vielä saanut täytettyjä lomakkeita takaisin kaikilta seurakuntatalouksilta, joten ohessa sama kyselylomake uudelleen. Mikäli olette jo lähettäneet vastauksenne, kiitokset vaivannäöstänne.

Vastauksenne on erittäin tärkeä, jotta tutkimuksen tulokset vastaisivat mahdollisimman kattavasti ja monipuolisesti seurakuntatalouksien näkökantoja. Monissa tutkimuksissa on havaittu pidempään vastaamista harkinneiden mielipiteiden olevan jossain määrin erilaisia verrattuna aiemmin vastanneisiin. Seurakuntatalouksien erilaisten näkemysten tunteminen auttaa nykyisten toimintatapojen kehittämistarpeiden paikantamisessa ja hankintojen laadun kehittämisessä.

Pyydän Teitä vastaamaan kyselyyn mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 20.05.2011. Toivon, että voitte käyttää noin 15 minuuttia työajastanne kyselylomakkeen täyttämiseen. Kyselyyn on helppo vastata. Siinä on 20 monivalintakysymystä sekä yksi kohta, jossa on mahdollisuus vapaamuotoiseen kommentointiin. Vastaaminen on luonnollisesti täysin vapaaehtoista.

Vastauksia käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eivätkä kenenkään yksittäisen henkilön vastaukset tule esille tutkimuksen missään vaiheessa.

Kyselyyn pääsee vastaamaan osoitteessa:

<http://elomake.joensuu.fi/lomakkeet/2597/lomake.html>

Mikäli Teillä on kysymyksiä tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä minuun.

Yhteistyöstä ja arvokkaasta avustanne kiittäen!

Hannu Laukkanen

Metsätalousinsinööri (AMK), maat. ja metsät. yo.

Itä-Suomen yliopisto, metsätieteiden osasto

P. 050 344 8543

S-posti: hape.laukkanen@gmail.com